ružomberský magazín

MEMORANDUM:
1,2 MILIÓNA PRE MESTO

ISSN 2585-7916
9 772585 791000 04

apríl 2019, ročník 3, číslo 4, cena 0,70 €
www.rmagazin.sk

VAŠE PRÍSPEVKY ODOVZDÁME VŽDY DO POSLEDNÉHO CENTU

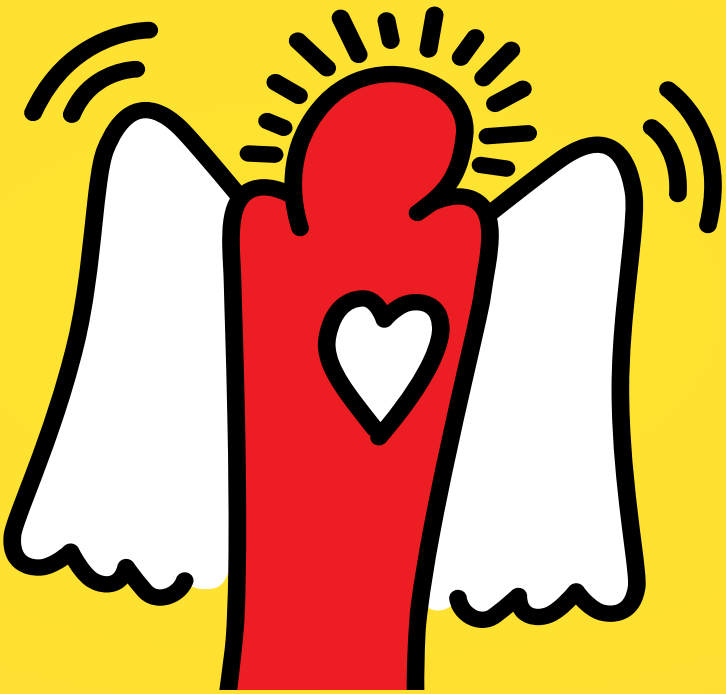

INZERCIA

WWW.DOBRÝ ANJEL.SK

DOBRÝM ANJELOM SA MÔŽETE STAŤ NA WWW.DOBRYANJEL.SK ALEBO POŠLITE SMS S TEXTOM ANJEL A NA ČÍSLO 840. PRAVIDELNE MESAČNE BUDETE PRISPIEVAŤ SUMOU 3,32 EUR (PAUŠÁL), RESP. 1 EUR (PREDPLATENÁ KARTA). PLATÍ PRE ZÁKAZNÍKOV ORANGEU, TELEKOMU A O2. ĎAKUJEME.

OBSAH

Spravodajstvo
Kauza čierneho zmrzlinového stánku: a vraj v centre mesta nie je živo 4

Téma
Alkohol a drogy užívajú aj neplnoletí Ružomberčania 9

Rozhovor
Primátor centralizuje moc do svojich rúk 13

Reportáž
Keď sa pletenie nepletie 16

Tvár čísla
Nevidiaci? Veď vidí aj za roh 20

Ružomberský magazín, 4/2019, ročník III., mesačník
Adresa redakcie: Madačova 1/A, 034 01 Ružomberok
Email: redakcia@rmagazin.sk
Web: www.rmagazin.sk
Telefón: +421 918 813 185
Šéfredaktor: Peter Kravčák
Editor: Imrich Gazda
Redaktorky: Anna Šenkeríková, Nikola Marhefková, Anna Zábojníková
Dizajn, grafika, web: Marek Hasák, www.marekhasak.com
Titulná strana: Zástupcovia mesta, (zľava) vicperimátor Michal Lázár a primátor Igor Čombor pri podpise memoranda s predsedom predstavenstva Mondi SCP Miloslavom Čurillom a prezidentom fabriky Bernhardom Peschkom. Autor: Ľubomír Čech.
Vydavateľ: R PRESS, s. r. o., Madačova 1/A, 034 01, Ružomberok, IČO: 51 058 316
Tlač: Petit Press, a. s.
Registračné čísla: EV 5573/17, ISSN: 2585-7916
Uzávierka: 12. 4. 2019 © R PRESS, s. r. o.
Autorské práva má vydavateľ. Bez písomného súhlasu vydavateľa je zakázané akékoľvek použitie časti alebo celého diela, najmä rozširovanie, rozmnožovanie akýmkoľvek spôsobom, mechanickým alebo elektronickým, v slovenskom alebo akomkoľvek inom jazyku.

EDITORIÁL

Milí priatelia,

zaznelo to v minulom čísle od sprievodkyne Miriamy Považanovej, zaznieva to aj v tomto od Romana Martinoviča zo Stopky: keď hovoríme o našom meste len ako o zapáchajúcej diere, kde sa nič nedeje, škodíme tým len sami sebe. V oboch prípadoch ide o ľudí, ktorí poznajú dosť cudzích miest na to, aby vedeli porovnávať.

Neraz o mestách, ktoré sú na tom omnoho horšie ako Ružomberok, dokážu miestni rozprávať oveľa krajšie, ako my o tom našom.

Pred primátorskými voľbami sa veľa hovorilo o rozkvitaní a uzdravovaní, a hoci vedenie radnice napokon vzišlo z iného tábora, predsa by sa malo všemožne usilovať o obnovenie vzťahu občanov k svojmu mestu.

Napríklad aj tým, že bude vytvárať priaznivé podmienky pre všetkých, ktorí to ešte v tejto „že-vraj-diere“ nevzdali.

Minulý mesiac sme písali o zániku kultúrno-spoločenského centra Panoptikum, časť fotografickej obce (áno, tá, čo vraj škodí mestu) ostala na ulici a spomenutá Stopka po minulých skúsenostiach už radšej peniaze od mesta ani nežiada.

Bombastické akcie sú síce efektné, ale nie efektívne. Ak by namiesto toho boli radšej podporené všakovaké organizácie, spolky a združenia pôsobiace v meste, nepochybne by z toho bolo ešte viac muziky za málo peňazí.

Veríme, že ľudia, o ktorých si v tomto vydaní Ružomberského magazínu môžete prečítať, sú dôkazom, že tvorivosť, ochota a nadšenie v Ružomberku kvitnú celoročne.

A že mesto nič nepohnojí tým, keď tieto kvetiny zahrnie väčšou starostlivosťou a priazňou.

Príjemné jarné čítanie vám praje

Imrich Gazda

Kauza čierneho zmrzlinového stánku: a vraj v centre mesta nie je živo

Text: Peter Kravčák Foto: Ľubomír Trnovský

Máločo spôsobilo v centre mesta taký rozruch, ako čierny zmrzlinový stánok. Bude tam aj tento rok?

Od vlaňajšej jari je témou mediálnych, odborných aj krčmových debát čierny zmrzlinový stánok na Mostovej. Najmä slovo čierny – stánok bol naozaj tejto farby – si mnohí dvojzmyselne zamieňajú so slovom nelegálny.

Genéza prípadu

Mesto Ružomberok, prostredníctvom Útvaru hlavného architekta (ÚHA), vydalo na začiatku roka 2018 povolenie na záber verejného priestranstva na umiestnenie technického zariadenia – zmrzlinového kiosku a letnej terasy.

„Konzultovala som svoj zámer so ÚHA, krajským pamiatkovým, a tiež stavebným úradom. Pretože takýto postup považujem za správny. Voči projektu neboli žiadne pripomienky a povolenie sme získali," vysvetľuje svoje kroky zo začiatku roka 2018 architektka Marianna Medvecká, autorka zmrzlinového stánku na Mostovej.

Stavebný úrad konštatoval, že nejde o pevnú stavbu, nemá sa prečo vyjadriť a stačí povolenie na záber verejného priestranstva.

Krajský pamiatkový úrad (KPÚ) vydal povolenie k umiestneniu dočasného a sezónneho stánku s dôvetkom, že chce vidieť realizačnú projektovú dokumentáciu. Inými slovami to, ako bude stánok vyzerať.

KPÚ v povolení tiež konštatoval, že rozhodnutie mesta udeliť povolenie na záber verejného priestranstva je predčasné. Pretože na meste bez projektovej dokumentácie predsa nevedia, ako bude kiosk a terasa v centrálnej pamiatkovej zóne vyzerať.

„Lenže architekt mesta nepovoľuje niečo na základe vzhľadu. Nemá na to právomoc. ÚHA len doporučuje, ak má autor a investor o radu záujem. Povoľujeme záber verejného priestranstva, čo tam bude, povoľujú pamiatkari alebo stavebný úrad. Vyjadrujeme sa vtedy, ak sa stavba týka územného plánu," vysvetľuje právomoci v tejto konkrétnej záležitosti hlavný architekt mesta Jozef Jurčo.

„Pamiatkarom sme doložili požadovaný realizačný projekt s tým, že mesto vyjadrenie k nemu od KPU nevyžaduje, lebo súhlasné stanovisko už vydalo. ÚHA sme informovali o tom, že realizačný projekt je na KPÚ a ako vlastník pozemku môže požiadať o vyjadrenie," spätne si vybavuje Medvecká.

Pamiatkari ale vo svojich vyjadreniach tvrdia, že projektovú dokumentáciu nedostali a stánok bol minulý rok v máji zrealizovaný bez posúdenia.

Vlna kritiky

Stánok vznikal niekoľko týždňov. A za ten čas žal rozporuplné reakcie. Na sociálnych sieťach prevažovala kritika obyvateľov mesta.

„Iste, veď bol stále nedokončený. Realizovali sme ho postupne do konečnej podoby. Je to ako keby ste hodnotili nedokončený oblek či šaty u krajčíra, no komu by sa to páčilo," hovorí o situácii z jari minulého roka majiteľ stánku patriaceho priľahlej cukrárni Fontána Ľubomír Trnovský.

Stánok postupne dobudoval a má za to, že postoj verejnosti sa otočil. „Prax počas leta 2018 ukázala, že sa s prostredím zóny spojil, centrum mesta oživil a stal sa obľúbenou zastávkou širokej verejnosti," dopĺňa svoj pohľad i skúsenosť Trnovský.

Z tohto dôvodu požiadal o predĺženie záberu verejného priestranstva až do konca roka 2018. „Chcel som tam predávať vlastné pekárenské výrobky," zdôvodňuje majiteľ.

ÚHA predĺženie v novembri zamietol a požiadal o odstránenie stánku. Dôvod bol jednoduchý – nemal kladné stanovisko KPÚ s prevedením terasy v pamiatkovej zóne. Druhý dôvod bol, že v tej lokalite bolo už tradične naplánované umiestnenie vianočného stromčeka.

A tak sa v posledný novembrový týždeň dohodli, že v sobotu 1. decembra stánok zmizne, lebo v pondelok 3. decembra tu mali postaviť vianočný strom. „Postavili ho tam ale už 28. novembra, a ja som nemalo ako stánok odviesť. Preto sa jeho odstraňovanie natiahlo," argumentuje Trnovský.

Zároveň v čase, keď čakal na možnosť odstránenia, podal novú žiadosť na záber verejného priestranstva. Tentoraz na letnú sezónu 2019.

Radnica ju zamietla a Trnovskému udelila pokutu – daň za nepovolené užívanie verejného priestranstva zvýšenú o 50 percent. Začiatkom marca tak Ľubomír Trnovský stánok odstránil a sankciu uhradil.

„Na základe akých predpisov a nariadení, časť laickej a neraz anonymnej verejnosti spochybňuje na sociálnych sieťach prácu autorizovaného architekta, stanoviská kompetentných a bez opory v odborné vyjadrenie požaduje odstránenie," pýta sa Trnovský.

Odvolanie s petíciou od takmer 1 600 zákazníkov

„Podľa nášho názoru sa už jedná skôr o prístavbu, ako o prenosný stánok a v zmysle územného plánu nemôžeme také niečo povoliť. Zo žiadosti nevyplýva, že by sa jednalo o sezónne zariadenie, od marca do konca októbra, ale celoročné, a preto by to bolo treba posudzovať ako stavbu prostredníctvom územného plánu zóny," zdôvodňuje aktuálne zamietnutie Pavol Šrankota z ÚHA.

„Chcel som niečo urobiť pre oživenie centra mesta."

Alojz Trnovský, majiteľ zmrzlinového stánku

„Chcel som niečo urobiť aj pre oživenie centra mesta. Moja investícia sa nepovolením stane zbytočná. Oplatí sa potom niekomu v centre niečo prospešné urobiť," pýta sa Trnovský, pričom svojho zámeru sa nevzdal a podal voči rozhodnutiu odvolanie. Upozorňuje, že stánok mu už raz povolili, a nerozumie, prečo pri rovnakých predpisoch a nariadeniach, s podporou nových kladných stanovísk odborníkov na pamiatkové zóny by povolenie na rok 2019 malo byť záporné.

Medzičasom získal Trnovský od KPÚ kladné stanovisko aj k projektovej dokumentácii. „Z hľadiska záujmov chránených pamiatkových zákonom nemáme k nej žiadne pripomienky," píše sa v stanovisku pamiatkarov.

Majiteľ tiež predložil petíciu s takmer 1 600 podpismi, ktorou verejnosť vyjadrila stánku podporu.

Architekti majú rozdielne názory

Majiteľ si zabezpečil aj odborné vyjadrenie docentky Evy Kráľovej z Fakulty architektúry Slovenskej technickej

univerzity. „Stavba zmrzlinového kiosku s letnou terasou v kontexte pešej zóny predstavuje novotvar, ktorý akceptuje „genia loci“ miesta, ... riešením, tvaroslovím aj materiálom vyjadruje progresívne aktuálne trendy architektonickej tvorby a dizajnu verejných priestorov, čím obohacuje estetické pôsobenie daného prostredia,“ píše v stanovisku Kráľová.

Ružomberský magazín požiadal o vyjadrenie k zmrzlinovému stánku aj troch miestnych architektov. Vyjadrili sa dvaja.

„Stánok v zúženom priestore ulice Mostová je nevhodné riešenie. Sťažuje priechod a vytvára vizuálnu bariéru. Vrátenie tohto stánku by bolo zlyhaním miestnych autorít v oblasti základnej urbanistickej regulácie a architektúry,“ myslí si architekt Vavrinec Kendera.

„Je to nevhodná forma. Maximálne by si mohol do toho odskoku na budove vytlačiť každý deň pojazdný výdajný zmrzlinový pult, prípadne denne postaviť na dlažbu dva-tri malé kaviarenské stolíky,“ tvrdí zase Peter Abonyi.

Podľa informácii redakcie môže byť v pozadí celej kauzy aj konkurenčný boj cukrární. O podobný, ale väčší stánok už požiadal aj majiteľ neďalekej prevádzky.

„Hmotové pôsobenie stánku v priestore pôsobí ako štupeľ resp. vizuálna bariéra. Podobné to bolo aj so schodiskom pred vstupom do Kultúry. Mesto nepozná svoju identitu a kvalitu a nevie regulovať parter mestských domov, preto sa tu sem-tam objavia takéto rozporuplné ‚kreatívne´ výstrelky,“ myslí si architekt Vavrinec Kendera.

„Je to nevhodná forma. Maximálne by si mohol do toho odskoku na budove vytlačiť každý deň pojazdný výdajný zmrzlinový pult, prípadne denne postaviť na dlažbu dva-tri malé kaviarenské stolíky,“ tvrdí zase Peter Abonyi.

Podľa informácii redakcie môže byť v pozadí celej kauzy aj konkurenčný boj cukrární. O podobný, ale väčší stánok už požiadal aj majiteľ neďalekej prevádzky.

stručne

- Poslanci odsúhlasili zmenu Zásad hospodárenia a nakladania s majetkom mesta. Primátor v nich dostal väčšie kompetencie a právomoci pri narábaní s majetkom bez súhlasu zastupiteľstva.
- Milan Mojš (Smer-SD) sa po roku opäť stal poslancom Národnej rady SR.
- Radnica požiadala o nenávratný finančný príspevok na dvojročné zriadenie rómskych hliadok.
- Správcovi zimného štadióna Jozefovi Horváthovi predĺžili poslanci zmluvu o štyri roky. Koncesionárom bude do roku 2027. Zaviazal sa za to prerobiť osvetlenie za 50-tisíc eur.
- Septembrové etapové cyklistické preteky Okolo Slovenska budú mať podľa primátora v Ružomberku cieľ a následne aj štart jeden etapy.

Mesto a Mondi SCP podpísali Memorandum o spolupráci aj na rok 2019

Text: Peter Kravčák Foto: Igor Čombor a Bernhard Peschek po podpise memoranda. Zdroj: Ľubomír Čech

Radnica by na základe podpísaného memoranda mala čerpať výhody v celkovom objeme 1,2 milióna eur.

Za priority aktuálne už sedemnásteho memoranda si obe zmluvné strany určili životné prostredie, zdravie, vzdelávanie, šport, sociálnu oblasť a kultúru.

Najviac peňazí je vyčlenených na cenu tepla pre Ružomberok. Podľa Mondi SCP náklady na jeho výrobu stúpli, ale cenu a dodávky pre mesto garantujú aj pre rok 2019, vrátane celozávodnej dovolenky v septembri. Vyčíslili to na pol milióna eur.

Podpora športu predstavuje druhú najvyššiu položku – 381-tisíc eur.

Na aktivity spojené s odmeňovaním svojich zamestnancov a dôchodcov v regióne spoločnosť v rámci memoranda vyčlenila 99-tisíc eur.

V oblasti životného prostredia chce Mondi spustiť pilotný projekt alternatívneho spôsobu vykurovania v domácnostiach, čo je fond na výmenu zastaraných vykurovacích zariadení.

Zaväzuje sa tiež k modernizácii imisných meracích staníc, čisteniu mestských komunikácií, podpore environmentálnych projektov v regióne i zasadeniu sa za urýchlené dobudovanie diaľnice a rýchlostnej cesty R1. Pre životné prostredie spoločnosť vyčlenila 90-tisíc eur.

Ďalších 50-tisíc eur pôjde do ÚVN Ružomberok, 43-tisíc eur do kultúry a 32-tisíc eur na podporu základného a stredného školstva.

„Verím, že každý občan tam nájde svoje miesto na zlepšenie života v komunite, čomu chceme takouto cestou pomôcť," povedal pri príležitosti podpísania memoranda počas zasadnutia mestského zastupiteľstva predseda predstavenstva Mondi SCP Miloslav Čurilla.

„Sme spokojní, ak naši zákazníci kupujú náš tovar a my môžeme takéto memorandum podpísať. A poďakovať treba aj akcionárom, ako je pán Fiľo, že to nad rámec svojich povinností umožňujú," zdôraznil nutnosť úspešného ekonomického výsledku spoločnosti jej prezident Bernhard Peschek.

„Finančne zabezpečujú rozvoj mesta a za to im treba poďakovať. Nie všade majú samosprávy takéto možnosti," povedal pri podpise primátor Igor Čombor.

Máte tip na tému? Volajte šéfredaktorovi!
0918 813 185 redakcia@rmagazin.sk

Technické služby dostanú od mesta o 142-tisíc eur ročne viac

Text: Peter Kravčák Foto: Autor

Po siedmich rokoch poslanci odsúhlasili zvýšenie výdavkov na komunálne služby v meste.

Technické služby Ružomberok, ktoré sa od roku 2000 starajú o komunálne služby v meste, dostanú za svoje služby ročne zhruba 2,2 milióna eur. Od tohto roku to bude o 142-tisíc eur viac. Rozhodli o tom poslanci, ktorí schválili mestom predložený návrh.

Verejné obstarávanie v rozpore so zákonom

Samotnému schváleniu predchádzala hodinová diskusia, ktorej témou bolo porušenie zákona pri verejnom obstarávaní na dodávateľa komunálnych služieb v roku 2000 a následne aj pri predĺžení zmluvy v roku 2010. Skonštatoval to v roku 2012 Úrad pre verejné obstarávanie (ÚVO), ktorý nariadil mestu vykonať nápravu.

„Treba sa už tejto téme venovať a rozhodnúť, kto bude komunálne služby pre mesto vykonávať. Máme tu obrovské vákuum, ktoré treba okamžite riešiť. Aj preto vysoké navýšenie nepodporím," povedal v rozprave Ľubomír Kubáň (Za slušný Ružomberok).

„Každý súhlasí, že sa treba lepšie starať o mesto, ale my ideme dať priamym zadaním viac ako 140-tisíc firme, ktorej zmluvný vzťah s mestom bol spochybnený," pridal sa Patrik Habo (Klub nezávislých).

Hlavný kontrolór Vladimír Trnovský však považuje zmluvy za platné. „Či boli v rozpore so zákonom, to neodpoviem, ale pracujeme s nimi 19 rokov. Mesto si záväzky voči ÚVO nesplnilo, ale úrad proti nám ďalej nekonal," skonštatoval pred poslancami Trnovský.

Nedohodli sa na cenníku

Problémový je aj cenník Technických služieb. V súčasnosti funguje na hodinovej fakturácii. Už vlani poslanci Zuberec, Habo a Bednárik vypracovali nový – na základe výkonu.

„Mesto si ho schválilo, lebo bol merateľný. Presne by sme vedeli, za akú prácu koľko bude fakturované. Technické služby ho odmietli a predstavili nám opäť starý cenník," vysvetlil Habo

„Technické služby s naším cenníkom vlani nesúhlasili. Nie som s tým spokojný, ale akceptujem to," doplnil viceprimátor Ján Bednárik (KDH).

„Vecné argumenty sú jasne pomenované. Nárast mzdového objemu, nutné investície do techniky, nárast réžie v odpadovom hospodárstve. Preto chcem poprosiť, aby sme brali do úvahy aj orgány spoločnosti a názor majoritného akcionára T+T," obhajoval nárast výdavkov poslanec a zamestnanec Technických služieb Slavomír Klačko (Klub primátora).

„So službami je asi málokto spokojný, ale to po poslednej zime nie sú v žiadnom meste na Slovensku. Treba nájsť dodávateľa služieb, ale nechajme teraz Technické služby sa nadýchnuť, lebo takto nepomáhame tvorbe ziskov vo firme, kde sme spoluakcionármi," pridal sa k obhajobe Milan Šlávka (Klub primátora).

Štrnástimi hlasmi napokon navýšenie výdavkov na komunálne služby poslanci schválili. K hlasovaniu prispel aj prísľub viceprimátora Bednárika: „Akceptujem tento cenník, ale tento rok otvoríme súťaž na dodávateľa komunálnych služieb. A nezostaneme len pri slovách."

Alkohol a drogy užívajú aj neplnoletí Ružomberčania

Text: Peter Kravčák Foto: Ilustračná. Zdroj: Pixabay.com

Mladí Ružomberčania nie sú iní ako ich rovesníci. S návykovými látkami experimentujú, niektorí ich aj trvalo užívajú.

Automaty, alkohol, lieky, marihuana, drogy. Návykové látky, ktoré tvoria šedú zónu každého mesta. Kde-tu ležiaci muži sa zväčša objavujú v sobotu a nedeľu ráno, spolu so smradľavými vykládkami obsahov žalúdkov na chodníkoch.

Alkohol je na Slovensku problém. Ružomberok nie je iný

Kto sa prejde víkendujúcim nočným mestom, môže vidieť ešte viac. Alkohol úraduje u mnohých mladistvých. Zábava z podnikov sa neraz dostane aj na ulicu. Pravidelné správy Mestskej polície obsahujú aj informácie o nočných potýčkach, zvýšenom hluku a vandalizme na výkladoch, smetných nádobách, ale aj na interiéri podnikov.

„Alkohol je problém v celej republike a týka sa aj Ružomberka," hovorí Roman Jankovič, preventista Mestskej polície v Ružomberku, ktorá má v boji s návykovými látkami menšie kompetencie, no napriek tomu veľké skúsenosti.

„Riešime najmä priestupky legálnych návykových látok ako sú alkohol a cigarety. Tie nelegálne odstupujeme na štátnu políciu, prípadne im pri odhaľovaní pomáhame," vysvetľuje Jankovič.

Niekoľko rokov realizovali ružomberskí mestskí a štátni policajti spoločné záťahy na podniky, kde hľadali opitú mládež, nezodpovedných krčmárov, ale aj dílerov drog.

„Potom však niekto zákon o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov, podľa ktorého polícia postupovala, napadol a musela prísť novela," vysvetľuje niekoľkoročnú prestávku v spoločných akciách.

„Viac-menej sme v tom čase odhalili a chytili len tých, na ktorých nás niekto priamo upozornil. Z vlastnej vôle sme takúto pátraciu činnosť nevykonávali," pridáva sa riaditeľ Obvodného oddelenia Policajného zboru v Ružomberku Peter Belopotocký.

Vlani bol zákon novelizovaný a policajti začali konať. Z jednotkových čísiel za ostatné roky – v roku 2017 chytili 10 mladších ako 18 rokov pod vplyvom alkoholu – sa dostali k desiatkam. V druhej polovici roku 2018, keď novela vstúpila do platnosti, chy-

tili počas piatich akcií 20 ľudí. Tento rok za necelé štyri mesiace po piatich akciách 40 ľudí.

Sankcie pre mladých a opitých

„O prípadoch, kedy je ohrozený mravný vývoj dieťaťa, je informovaný Úrad práce sociálnych vecí a rodiny Ružomberok a zákonný zástupca dieťaťa. V prípade zistenia požitia alkoholických alebo iných návykových látok mladistvou alebo maloletou osobou informujeme obec podľa miesta bydliska osoby," vysvetľuje Belopotocký čo sa stane, keď polícia prichytí neplnoletých pod vplyvom alkoholu.

Pracovníci sociálnych oddelení môžu vyvíjať na rodičov ekonomický tlak, dokonca môže dôjsť aj k odobratiu dieťaťa.

Obec má v tomto tiež silné kompetencie. V správnom konaní môže sankcionovať podnik, kde mladému naliali, ale aj maloletých (do 15 rokov) a mladistvých (do 18 rokov). Napríklad uložením pokarhania či zákazu takéto podniky navštevovať. Rodičom maloletého hriešnika môže uložiť pokutu.

K odpovedi, či a aké sankcie tohto druhu v ostatnom čase mesto uložilo, sme sa však nedostali.

„V jednom podniku bol nedávno ohlásený koncert. Pozreli sme si youtube, čo je to za kapelu a už v klipoch bolo vidieť, že fajčia jointy. Tak sme urobili raziu."

Roman Jankovič, Mestská polícia Ružomberok

Komplikované odhaľovanie

Hoci mestskí a štátni policajti v Ružomberku vraj až vzorovo spolupracujú a sami tvrdia, že iné mestá by sa mohli od nich učiť, odhalenie mladistvých a s nimi aj tých, ktorí im nalievajú, je čoraz ťažšie.

„Počas akcie prídeme do prvého podniku a kým sa dostaneme do druhého, už nás tam čakajú s občianskymi preukazmi. Cez mobil a internet si dajú vedieť všetko," vysvetľuje Roman Jankovič.

Problémy sú však aj na legislatívnom poli. „Právnici vyslovene radia týmto ľuďom, čo a ako povedať a ako sa správať, aby sa vyhli policajnému vyšetrovaniu," dopĺňa Jankovič. Neraz tak dochádza ku komickým výhovorkám, že opitý mladík vypil na stole náhodou nájdený cudzí pohár s alkoholom. Nevie komu patrí, ale on si nič nekúpil a nikto mu nenalial.

Väčšina majiteľov barov a podnikov však podľa polície spolupracuje a snaží sa v čo najväčšej miere zabrániť tomu, aby sa u nich požívali alkoholické nápoje a iné návykové látky mladí ľudia.

„Mali sme jedného, ktorý sám volal políciu vždy, keď sa u neho v podniku takéto prípady diali. Chcel zabrániť opakovaným sankciám, ktoré v minulosti dostal," hovorí Belopotocký.

Ešte ťažšie je odhaľovanie pri drogách. Na tie podľa polície nikto neupozorňuje. „Všetci vravia, že sú, ale nikto nechce povedať nič a nikoho konkrétneho," vraví riaditeľ polície. Ich držba a predaj sú pritom trestným činom.

„Mnohí rodičia priznávajú, že keď sa na túto tému doma rozprávajú, deti im často odvetia, že to dokážu v meste zohnať," priznáva Jankovič.

„Zákon je nastavený tak, že kto drogy konzumoval, nie je postihnuteľný – okrem vodičov a maloletých. Pri deťoch a mládeži je to rovnako ako s alkoholom. Upozorníme rodičov, obec i sociálku. Oni musia konať. Chytiť však treba toho, kto látku drží alebo predáva," vysvetľuje Belopotocký. Za jednu až tri dávky drogy pritom hrozí trestná sadzba až do troch rokov.

Pomáha pes, ale je to málo

Ružomberskí policajti vlani odhalili sedem ľudí. Tento rok chytili počas bezpečnostnej akcie zatiaľ jedného človeka, ktorý mal pri sebe viac marihuany. Pomáhajú im pri tom služobné psy, ktorí dokážu pachovú stopu spoľahlivo zachytiť.

„V jednom podniku bol nedávno ohlásený koncert. Pozreli sme si youtube, čo je to za kapelu a už v klipoch bolo vidieť, že fajčia jointy. Tak sme urobili raziu," opisuje Roman Jankovič, ako sa dá niekedy prísť k dobrému tipu.

„Zistiť konzumáciu omamných látok je však časovo zložité a finančne nákladné. Je potrebný biologický odber moču a krvi, nasleduje expertíza a znalecké dokazovanie, na ktoré treba čakať," približuje priebeh usvedčovania Peter Belopotocký.

„Policajtom by pomohli testery, tak, ako je to v iných krajinách. Okamžite by ho použili a dokázali by v mnohých prípadoch odhaliť niektorú zakázanú látku," myslí si Jaroslav Rakučák z Nízkoprahového denného centra pre deti a rodinu RK Prerod.

„V súčasnosti je plánované zaobstaranie a nákup testerov pre potreby dopravnej polície. Okrem samotného zakúpenia zariadení bude potrebné stanoviť pravidlá a spôsob ich používania. V prípade, že sa používanie týchto zariadení v praxi osvedčí, nevylučujeme ich použitie v iných oblastiach činnosti polície," odpovedal na našu otázku, kedy poriadková a mestská polícia budú mať k dispozícii legálne a certifikované testery na drogy, tlačový odbor ministerstva vnútra.

Prírodné drogy nahrádza chémia

V spomínanom centre RK Prerod, predtým Pálkovo centrum, už trinásť rokov pracujú s ľuďmi, ktorí to s drogami skúšajú a k závislosti sú blízko.

„Skúsenosti s alkoholom majú už 10 – 11-roční, 12 – 13-roční opisujú prvé kontakty s marihuanou. U Rómov je to neraz ešte nižšie číslo a, bohužiaľ, čoraz viac sa u nich vyskytuje aj pervitín," ponúka pohľad do negatívnej štatistiky koordinátor centra Jaroslav Rakučák.

„Podiel THC v marihuane dnes nie je 6 – 8 percent, ako pred pár rokmi, ale 16 – 23 percent. Toto sa vonku predáva a nie je to v poriadku. Napriek tomu to mnohí rodičia deťom tolerujú."

Veľký problém vidí aj v prieniku chemických látok do drog. Dnes to už nie sú výrobky z rastlín, ale prímes chémie, ktorá ma ďaleko negatívnejšie a rýchlejšie účinky na fyziológiu človeka.

„Mal som chlapca, ktorý si nechal jointa vždy nachystať kamarátovi, no ten mu tam vždy primiešal nejaké chemické opiáty. Pripravoval ho tak na tvrdšie drogy," vyťahuje jeden zo stoviek prípadov Rakučák.

Tieto látky je pritom problém aj odhaliť. Testery, ktoré zachytia sedem základných látok, už nestačia.

„My zachytíme v slinných testoch morfín, ale keď sa tých deciek pýtate, tak oni nechcú pustiť informáciu. No vidíme, že sú to kombinácie nejakých látok, o ktorých ani oni ako užívatelia nič nevedia. Vieme však, že mnoho takýchto drog sa k nám dostáva z Poľska," opisuje Rakučák.

Dodáva, že ich úlohou nie je robiť výsluch. „My v prvom rade chránime klienta. Ak nám niečo zverí, tak ho chránime a chceme mu pomôcť. Ak ale vieme, že je tam trestný čin, tak to musíme oznamovať. Čo s tým robí polícia, to ja neviem vyhodnotiť."

„Mal som chlapca, ktorý si nechal jointa vždy nachystať kamarátovi, no ten mu tam vždy primiešal nejaké chemické opiáty. Pripravoval ho tak na tvrdšie drogy."

Jaroslav Rakučák, RK Prerod

Opisuje tiež prípad jedného z podnikov v centre Ružomberka, ktorý je vykričaný medzi mládežou. „Decká tam kolabujú, tie drogy sa tam zjavne vyskytujú, nerozumiem, prečo sa to nedarí zlikvidovať."

Prevencia je základ

Jaroslav Rakučák pracuje predovšetkým s ľuďmi, ktorí začali s drogami

experimentovať. „Začal som, keď prišli za mnou rodičia, že ich syn to skúša s marihuanou. V liečebniach vás odmietnu: nie je diagnostikovaný, nie je závislý, nemajú dôvod vás prijať. Ak ale potrebuje pomôcť, nemáte sa na koho obrátiť. A to je už šikmá plocha," vysvetľuje a dodáva, že nevie o nikom na Slovensku, kto by sa tejto téme v tomto štádiu venoval. Preto ho vyhľadávajú aj ľudia mimo Ružomberka.

Hovorí o vlastnom systéme práce, hľadaní cesty, budovaní vzťahu, prekonávaní situácií, ktoré musí klient v budúcnosti zvládnuť, ak sa nechce „pošmyknúť".

„Práca s takto ohrozeným klientom trvá v závislosti od štádia dva-tri roky. No mal som už aj chlapca, ktorému som sa venoval desať rokov," pridáva praktické údaje Rakučák.

Úspešnosť? Niečo sa podarí, niečo nie. Mnohí sa spamätajú, založia si rodinu, fungujú normálne. Sú ale aj takí, ktorí do toho spadnú.

„On musí prehodnotiť svoj život, vymeniť telefónne čísla, prerušiť kontakty, nájsť oporu v rodine a hlavne byť sám rozhodnutý, že chcem prestať. Je to ťažká práca, lebo experimentujúci nemá zlé skúsenosti. Ja mu o nich hovorím, že prídu a budú, ale on ich nemá, a tak mi musí uveriť," ponúka pohľad do svojej práce Rakučák.

Prečo do toho ľudia spadnú?

„Nie je čas. Rodičia nemajú čas na deti. To je najzásadnejšia vec, ktorá sa deje. Nemáte čas, nemáte potom vzájomný vzťah, a teda nemáte dôveru. Dôvera je prvá vec, ktorá sa naruší a rozplynie, a to je hlavná príčina," konštatuje Rakučák.

Druhý problém vidí v tom, že súčasná generácia nedokáže byť „odpojená". Je to syndróm. Ľudia musia byť stále online. Potom nevedia komunikovať, sústrediť sa, počúvať a existovať v medziľudských vzťahoch. „Oficiálne sa to volá neschopnosť odpojiť sa," vysvetľuje.

V RK Prerod pracujú dvaja ľudia. Len v samotnom Ružomberku pritom majú viac ako sto klientov. Od mesta, ale aj od nového vedenia župy už však dostali prísľub väčšej podpory a personálneho posilnenia.

Štvrtina stredoškolákov konzumuje marihuanu

Angela Almašiova a Katarína Kohútová pracujú na Katedre sociálnej práce Pedagogickej fakulty KU v Ružomberku. V roku 2017 urobili výskum na všetkých základných a stredných školách v meste, okrem Černovej, ktorá sa odmietla zúčastniť.

Anonymný dotazník vyplnený takmer 2 000 ružomberskými deťmi priniesol dáta o užívaní návykových látok v meste, ktorý zverejnili v publikácii Prehľad užívania a návykových látok u detí a mládeže.

V prípade respondentov zo základných škôl sa s energetickými nápojmi v akejkoľvek frekvencii stretlo 53 percent opýtaných, nasleduje alkohol (27 %), cigarety (11 %) a marihuana (4 %) necelé štyri percentá.

Stredoškoláci konzumujú v rôznych časových frekvenciách energetické nápoje v 65 percentách, no prím hrá alkohol (75 %). Nasledujú cigarety (47 %) a marihuana (23 %).

Podobný prieskum prebiehal aj v roku 2012. Aktuálne čísla sú u študentov základných i stredných škôl pozitívnejšie ako pred siedmimi rokmi – cigarety, alkohol či energetické nápoje užíva menej detí a študentov.

Horšie je to pri konzumácii drog. „U stredoškolákov sa zvýšila konzumácia marihuany, pervitínu, extázy, heroínu a prchavých látok. V prípade extázy išlo o enormný nárast – z 0,6 na 6,7 percenta," konštatujú Almašiová s Kohútovou vo svojej rozsiahlej štúdii.

Viac k výskumu prinesieme na www.rmagazin.sk.

Primátor centralizuje moc do svojich rúk

S poslancom za Černovú a podnikateľom Patrikom Habom sme sa rozprávali o povolebnom vývoji v meste aj o pozícii opozičného poslanca.

Text: Peter Kravčák Foto: Autor

V primátorských voľbách ste podporovali Karola Javorku. Skončili ste druhí. Boli ste sklamaní?

Kandidovali sme s úmyslom, že pôjde o súboj plánov, programov a ideí. Mala to byť súťaž o budúce smerovanie Ružomberka. Spustila sa však proti nám agresívna a podpásová antikampaň. My sme voličov nezavádzali, ani neklamali a antikampaň nepoužívali.

V čom ste videli jej podpásovosť?

Klamstvá, ktoré boli uvádzané a šírené v rôznych písomnostiach, boli hrubým zavádzaním spoločnosti a mali dopad na nás ako poslancov aj na naše rodiny. Pre mňa je takéto správanie neetické a nemorálne. Niečo, čo by som nikdy nedokázal robiť.

Chceli ste po prehratých voľbách spolu s Karolom Javorkom skončiť s politikou?

Chceli sme vyhrať voľby a férovými prostriedkami sme robili všetko preto, aby sme úprimne ponúkli schopnosti, zmenu a srdce pre mesto. Prehra bola sklamaním. Padli aj úvahy, že by sme nemali pokračovať.

Nemohlo byť za tým len to, že ste jednoducho nevedeli stráviť prehru?

Nie. Sme pripravení prehrávať, ale čestne a podľa pravidiel. Sklamanie z ľudí, ktorí začali bojovať klamstvom, urážaním a zavádzaním, bolo pre nás veľké. V takých chvíľach jednoducho nedokážete uveriť, že niekto je takých vecí schopný. Na druhej strane sme si boli vedomí toho, že veľká časť ľudí nám verí, dali nám mandát a stoja za nami.

Primátor pred voľbami povedal, že sa chce zbaviť politických protivníkov z poslaneckých lavíc a jeho ambíciou je odstaviť ich od moci. Podarilo sa mu to?

„Počul som, že niektorí poslanci sú zastrašovaní, potom je pre nich ťažké vystúpiť, rozhodnúť sa a prejaviť svoj skutočný názor.“

Patrik Habo, poslanec

Všetko tomu nasvedčuje. Pred voľbami mal tých „nepriateľov“ medzi poslancami viac. Teraz sa to zúžilo v podstate na troch, ktorých sa snaží naďalej eliminovať.

Zuberec, Javorka, Habo. To sú podľa primátora traja poslanci, ktorí brzdia rozvoj mesta. Množstvo vecí pripomienkujete a presadzujete v zastupiteľstve svoje pohľady na ich riešenie. Chcete tým nasilu protirečiť primátorovým zámerom a blokovať ich?

Od začiatku podporujeme strategické aktivity ako IBV, priemyselný park, územie pod budúcim námestím, parkovaciu politiku, program sociálnej pomoci, zrušenie hazardu, plaváreň, zmenu odpadového hospodárstva, infraštruktúru pre Vlkolínec, pripravili sme nový cenník technických služieb na základe výkonu a mnohé iné... Snažíme sa o koncepčné kroky a prijateľné technické riešenia. Koľko z nich sa ale zrealizovalo alebo realizuje? Narážame na nekoncepčné a mylné rozhodnutia vedenia. Nevidím nič, čo by sme blokovali alebo odmietali.

Napríklad plaváreň sa vraj nestavia kvôli vám. Celý proces ste podľa vašich kritikov mali zdržovať architektonickou súťažou a výberovými komisiami.

Väčšina poslancov schválila lokalitný program a aj verejnú architektonickú súťaž návrhov, to všetko sa úspešne v septembri zrealizovalo. Ďalším krokom je, aby sa mesto s výhercom dohodlo na konkrétnej realizácii. Buď ju budú projektovať víťazi, podľa pravidiel súťaže, alebo ich mesto vyplatí a nájde iných projektantov. Prešlo sedem mesiacov a nič sa nedeje. Podľa mňa je to manažérske pochybenie radnice.

V meste chýbajú jasné, koncepčné a profesionálne manažérske kroky, ktoré chápe každý, kto sa podnikaním živí. A poslanci sú hlucho presviedčaní, že sa niečo robí.

No dobre, ale sú tu argumenty primátora, že sa stará o D1, prispel k nezamrznutiu projektu R1, opravil sa zimný štadión, prišiel grant na kompostáreň...

Primátor je štatutár mesta. Nastavuje štruktúru a systém práce, aby radnica a „gazdovstvo“ fungovali. Ak má svoje priority v komunikácii so štátom, je to v poriadku. Zazlievam mu, že jeho manažérsky aparát neplní základné potreby: údržba, čistota, rozvoj, služby mesta pre občanov, kultúrno-spoločenská činnosť, ktoré v meste zlyhávajú. My nevieme urobiť výberové konanie alebo projekt v riadnom termíne a ľuďom tak nedokážeme povedať, kedy a čo bude hotové.

Váš poslanecký kolega Milan Šlávka z Klubu primátora vás v rozhovore pre Ružomberský magazín skritizoval s tým, že nie ste konštruktívna opozícia, ale taká, ktorá všetko neguje a diskredituje.

Nebudem hodnotiť subjektívne vyjadrenie. Ale rád by som vedel, čo konkrétne sme zastavili a negovali.

Hlasovali ste proti predaju pozemku pod benzínkou, proti prenájmom pozemkov na Kalvárii. Odmietli ste hlasovať za zvýšenie dotácie pre SAD Liorbus alebo pre Technické služby.

Všetko sú to investície v rozpore s platnými zmluvami, zásadami, územným plánom a zákonmi. Ako poslanec musím na to poukazovať. Neexistuje jediný prípad, kedy by opo-

ziční poslanci niečo legálne a rozvojové brzdili.

Hlasovali ste proti zvýšeným kompetenciám pre primátora.

Nežijeme v dobách minulých, kedy rozhodovala aristokracia. Primátor má väčšinu poslancov v zastupiteľstve, má svoj posilnený aparát na mestskom úrade, ovládol komisie pri mestskom zastupiteľstve i mestskú radu. Ak je tu takáto sila spojená s ambíciou tvoriť hodnotné veci pre mesto, prečo ešte treba primátorovi väčšie kompetencie? Centralizovanie moci do jedných rúk znamená aj zlé rozhodnutia, hoci za tým nemusí byť zámer.

Ale je tu argument, že ak bude mať väčšie právomoci, rýchlejšie a lepšie posunie mesto dopredu.

Oproti predchodcom môže primátor rozhodnúť o použití 40-tisíc eur bez schválenia poslancami. Teraz mu pribudli kompetencie v zaťažovaní majetku mesta, čo sú vecné bremená, v predaji a darovaní majetku mesta či v odpúšťaní dlhov neplatičom mesta. Obávam sa, že poslanci a verejnosť sa mnohé skutočnosti dozvedia, až keď sa budú diať. A vtedy už môže byť neskoro.

Vášmu trojčlennému Klubu nezávislých poslancov odmietli priznať člena mestskej rady, odmietli vás v komisiách pri mestskom zastupiteľstve. Cítite sa byť poslancami druhej kategórie?

Na to si musí urobiť každý občan mesta svoj názor. Nevnímam to tak, lebo svoju úlohu a poslanie si aj napriek tomu plníme najlepšie, ako sa v týchto podmienkach dá.

Nevyčítate kolegom poslancom, že vás úmyselne do takejto situácie dostali a želanie primátora podporili?

Sú poslanci, ktorých k tomu motivuje davové rozhodnutie klubu či strany, iných motivuje finančná odmena cez účasť v dozorných radách a predstavenstvách, a taktiež snaha pomôcť svojmu obvodu, čo je v opozícii voči tomuto vedeniu ťažko dosiahnuteľné. Počul som, že niektorí sú dokonca zastrašovaní, potom je pre nich ťažké vystúpiť, rozhodnúť sa a prejaviť svoj skutočný názor. To sú moje skúsenosti. V demokracii ale rozhoduje väčšina, a to treba rešpektovať.

Ak by ste boli pri moci, asi by ste tiež mali svoj klub a chceli by ste, aby hlasoval podľa vás, či nie?

Určite, ale opoziční poslanci by boli taktiež prizvaní do spolupráce.

Traja členovia klubu Za slušný Ružomberok podporovali pred voľbami Karola Javorku. Do klubovej poslaneckej spolupráce vás ale neprizvali. Ako sa na to pozeráte?

Komunikovali sme o tom viackrát. Tvrdili, že chcú pokračovať v koľajach predošlých klubov Ružomberok bez korupcie a Sieť. Prekvapili nás, netešilo nás to, ale sú to ľudia, ktorých si vážime a máme medzi sebou najvyšší prienik spolupráce, čo sa v niektorých prípadoch aj ukazuje.

V Černovej sa už pol roka mohli vykupovať pozemky pod komunikácie pre IBV Hríby. Mesto s tým nezačalo a, naopak, chce znížiť cenu a hľadá nové lokality. Vidíte za tým aj politickú odplatu voči vašej osobe?

Som o tom presvedčený. Hovorí o tom celý sled udalostí. Už len to, že sa nikto s ľuďmi okolo pozemkových úprav nechcel stretnúť a vysvetliť nové zámery. Je to povolebná satisfakcia a na druhej strane skrytá podpora mesta pre komerčné developerské projekty v Štiavnici, Ludrovej, ale aj tu v meste na Kosove či na Kalvárii.

Má tento veľký projekt, ktorý určite zmení mestskú časť, podporu Černovčanov?

Samozrejme, bolo treba veľmi veľa času, kým sme ľuďom vysvetlili, o čo tu ide. Mladí ľudia však dokázali presvedčiť aj časť staršej generácie, že ten projekt bude aj pre nich výhodný. Každý môže stavať, predávať alebo pôdu poľnohospodársky využívať, len podľa nových pravidiel. Netvrdím, že všetci sú šťastní. Sú ľudia, ktorí takzvanú komasáciu nechcú. Ale väčšina je určite za. Iná, zákonná alternatíva pre posun mesta, Černovej a ich obyvateľov v tejto chvíli neexistuje.

Neprajníci vám vyčítajú aj to, že ste si sprivatizovali Čutkovskú dolinu.

Podnikanie už dvadsať rokov spájam so svojím kresťanským presvedčením a mojím vedomím a svedomím. V Čutkovskej doline transparentne rozvíjame cestovných ruch. Čutkovo nie je len Habo. Pôsobí tu množstvo podnikateľov, združení a aj mesto. Dlhodobo spolupracujeme a rozvíjame dolinu s dôrazom na jej ochranu a krásu pre všetkých Ružomberčanov.

Kto je Patrik Habo

Má 46 rokov. Je spolumajiteľom stavebnej spoločnosti LSS, s.r.o. a tiež areálu U dobrého pastiera v Čutkovskej doline. Od roku 2014 je druhé volebné obdobie poslancom mestského zastupiteľstva za Černovú, kde so ženou a piatimi dcérami aj žije.

Keď sa pletenie nepletie

Text: Anna Šenkeríková Foto: Autorka

Krátko pred Veľkou nocou sme sa vybrali na workshop pedigovania v lúčanskom hoteli Choč.

Päťkrát v týždni ho pripravuje Ružomberčanka Eva Pánčiová, ktorá sa tejto technike venuje už sedem rokov.

„Materiálu, s ktorým pracujeme, sa hovorí pedig, je to vlastne dužina ratanu z juhovýchodnej Ázie. Predtým, ako začneme pliesť, ho musíme na chvíľu namočiť do vody, aby bol ohybnejší," oboznamuje nás s netradičným materiálom namotaným do veľkých kĺb. Keďže je krehkejší, výrobky z neho majú skôr dekoratívnu funkciu.

Muži verzus ženy

Pletenie výrobkov z prútia alebo štiepaného dreva, z ktorých mali naši predkovia každodenný úžitok, bolo poväčšine doménou mužov. V našich končinách by ste dnes takéhoto remeselníka hľadali len ťažko.

Jedným z posledných je 81-ročný bača Florián Šavrtka z Liptovských Revúc, ktorý tvorí od roku 1949. S vekom však prichádzajú aj zdravotné problémy, a tak sa na prezentáciu tohto remesla už necíti.

Ani Eve Pánčiovej pletenie z prútia nie je cudzie. „Keď som to skúšala prvý raz, dva týždne som nemohla nič robiť, také som mala mozole. Aj keď nejde o náročnú techniku, vyžaduje to chlapské ruky," objasňuje, prečo sa mnohé ženy zamilovali do pedigu.

Aj tvorivých dielní pod jej vedením sa pravidelne zúčastňujú prevažne dámy. Najmladšia účastníčka mala štyri roky, najstaršia 94 rokov.

Nezriedka sem však zavítajú aj muži. „Zo začiatku len nesmelo pozerajú, a tak ich povzbudzujem, že kedysi plietli košíky len chlapi. Mám takú skúsenosť, že mužom stačí postup vysvetliť raz, pri ženách je to niekedy nadlhšie," smeje sa pani Eva.

„Stáva sa, že keď sem prídu páry, povadia sa, pretože chlap spraví košík krajšie ako manželka."

Košíky verzus vajíčka

V apríli sa zamerali aj na veľkonočné vajíčka. „Tie sa, paradoxne, vyrábajú omnoho ťažšie ako košíky," konštatuje lektorka. Ako dôkaz vyťahuje jedno

z vajíčok, ktoré je z viac ako polovice hotové a púšťa sa do vysvetľovania.

„Opletáme ich papierovým špagátom. Najskôr si urobíme osnovu z ôsmich prútikov, potom pletieme dvoma špagátmi jednoduchý vzor. Náročné je však hlavne uchopenie a uťahovanie, aby výplet presne kopíroval tvar polystyrénového vajíčka," prízvukuje šikovne opletajúc neobyčajnú kraslicu, ktorá ma vo vrchnej časti zabodnuté špendlíky s farebnými perličkami. Nie sú však na okrasu.

„Pomáhame si nimi, aby sme vajíčko nemuseli tak kŕčovito držať. Je totiž dôležité, aby nám výplet nevyskočil hore. Potom by malo vajíčko nepekný hrb a museli by sme párať," ozrejmuje.

Čo-to sa dozvedáme aj o výrobe košíkov. Ako dno môže poslúžiť MDF doska alebo preglejka. Vtedy pletieme len bočné steny. Na okrajoch dosky sú vyvŕtané dierky, kam napicháme nastrihané paličky z pedigu. Zospodu ich pozakladáme tak, aby sa nevyvliekli. Vezmeme dlhé prúty, ktoré opletáme okolo prichystanej osnovy. Pridáme ďalšie pomocné paličky a pletieme až po vrch.

Dôležité je správne zakončenie, aby sa nám výrobok nerozplietol. Spoje môžeme zafixovať lepidlom. Zaujímavý vzhľad sa dá dosiahnuť kombinovaním rôznofarebného pedigu alebo papierových špagátov či stúh.

Päťdesiatnička Jana z Bratislavy práve začína s druhým košíkom. „Som tu prvý raz a veľmi ma to oslovilo. Teším sa, že som niečo také dokázala vytvoriť vlastnými rukami," zanietene vysvetľuje.

Nadšenie neskrýva ani jej menovkyňa, 65-ročná učiteľka, ktorá si pochvaľuje aj kvalitu výučby. „Lektorke by som dala jednotku s hviezdičkou," uznanlivo prikyvuje hlavou.

Pletenie vníma ako veľmi oslobodzujúcu činnosť. „Idem robiť už tretí košík, chcem ich vziať domov ako darčeky pre blízkych. Mohla by som si kúpiť už hotové výtvory, no myslím, že vlastnoručne vyrobený poteší viac," dodáva.

Práve pozitívna spätná väzba drží pani Evu pri pletení, hoci už mnoho ráz uvažovala, že si začne zarábať inak. „Je to náročné remeslo. Ak sa ním chcete uživiť, musíte robiť sedem dní v týždni. Keď však počujem odozvy okolia, nedá mi to," priznáva.

Pletenie verzus fotenie

K pedigu sa dostala, keď prechádzala ťažkým životným obdobím. „Zo dňa na deň som prišla o prácu i bývanie, musela som sa nejak pozviechať. Raz ma kamarátka zavolala na kurz pletenia do Liptovského Mikuláša. Skončil sa pre mňa neslávne. Ako jedinú ma stadiaľ lektorka vyhodila, pretože som nechápala technike," rozpomína sa.

Podarilo sa jej nájsť prácu v kováčskej dielni, kde pobudla asi rok. „Majiteľovi veľmi záležalo na tom, aby som sa postavila na vlastné nohy. Keď som mu spomenula pletenie, hneď na druhý deň mi nakúpil materiál a knihy o pedigu, všetko mi to natlačil do jednoizbového bytu a povedal, že mám pliesť," pokračuje v rozprávaní.

v pestrých jarných farbách. Dopĺňajú ich drevení zajkovia, filcové jabĺčka či kvetinky prilepené tavnou pištoľou.

V pedigu našla pani Eva naplnenie. „V noci sa budím, pretože mi pletenie nedá spať a neviem sa dočkať, čo ráno vyrobím," vyznáva sa.

„Stáva sa, že keď prídu páry, povadia sa, pretože chlap spraví košík krajšie ako manželka."

Eva Pánčiová, lektorka pedigovania

Učenie z kníh bolo zložité. Jeden deň plietla, druhý deň so slzami v očiach párala. Po tom, ako jeden košík skončil v krbe, sa situácia akoby zázrakom obrátila. Od toho momentu už šlo pletenie pani Eve ľavou zadnou.

Dva roky pracovala ako lektorka pedigu v Liptovskom múzeu, remeslo predvádzala aj na Vlkolínci, kde si ju všimol kultúrny referent z lúčanských kúpeľov. Pozval ju, aby prišla workshop spraviť aj k nim. „Odvtedy som tu a som za to vďačná," usmieva sa.

Kedysi trvala pani Eve výroba jedného košíka celý deň, dnes je to jedna hodina. „Toto všetko som uplietla včera," ukazuje na veľký stôl zaplnený košíkmi a vajíčkami

Celkový dizajn výrobkov si vymýšľa sama. Inšpiráciu na internete nehľadá, pretože chce mať vlastný, originálny štýl.

Hoci jej veľa voľného času nezostane, snaží sa nezanevierať ani na druhý koníček, ktorým je fotenie. „Rada chodím do prírody. Keď je pekne, ráno si privstanem o pol štvrtej a utekám na Choč, aby som si stihla odfotiť východ slnka," prezrádza.

Most, ktorý spája Švošov s Hubovou, je na spadnutie. Doslova

Text: Nikola Marhefková Foto: Most spájajúci Švošov s Hubovou. Zdroj - archív starostu Švošova, Milana Široňa.

Most cez Váh je v havarijnom stave. Buď sa zrúti alebo ho obec zavrie. Na výstavbu nového Švošov nemá peniaze.

Dedinky Švošov a Hubovú spája cez rieku Váh lávka. Prechod dva metre široký a vyše 70 metrov dlhý tvoria miestami prehnité dosky, pokope ho držia dve skorodované laná.

Zatiaľ. Je otázne, koľko ešte vyše 60-ročný most vydrží. Pravidelná výmena dosiek a natieranie proti korózii už nestačí. „Žiadna vrstva farby už nezvráti jestvujúci zlý technický stav. Lavici skončila životnosť, laná sú v havarijnom stave a reálne hrozí ich úplné pretrhnutie," upozorňuje starosta Švošova Milan Široň.

Niekoľkoročný trň v päte

Most je podľa starostu už dlhšie jedným z trňov v päte obce. Jeho zlý technický stav potvrdil v roku 2015 statický posudok.

Statik Jozef Recký poukázal na nedostačujúcu tuhosť, veľké výkyvy pri prechode jednej osoby, zatekanie pätiek betónových základov či rozpadávanie mostovky. „Najhoršie sú na tom nosné laná, ktoré majú vplyvom zatekania vody a následnej korózie poprerušované pramene," tlmočí starosta Švošova vtedy najzávažnejší nedostatok. A to všetko v dôsledku veku lávky.

Celkové predpokladané náklady na rekonštrukciu vyčíslil statik na 300-tisíc eur. V obecnej kase toľkých peňazí niet, starosta tak musel hľadať iný zdroj financovania. Bez úspechu.

Situácia sa zhoršila ku koncu minulého roka. Zaznamenali prasknuté pramene nosných lán a veľký počet zhnitých dosiek. Vtedy prvýkrát požiadali Úrad vlády SR o pomoc. Zaťažkávajúcou skúškou mostu bola tiež januárová snehová kalamita.

Medzitým sa prechod mostom stal rizikovým. „Naozaj hrozí zrútenie lavice do Váhu, nedokážem naďalej riskovať životy našich obyvateľov. Predpokladám, že v najbližších dňoch vyhlásime mimoriadnu situáciu a lavicu uzatvoríme," odhaduje starosta zrejme nevyhnutné kroky.

Uzávera lávky by ovplyvnila obyvateľoch oboch obcí. Švošovčania cez ňu prechádzajú do susednej dediny k autobusovej zastávke, ľudia z Hubovej zas k železničnej.

„Počas víkendov nejazdia žiadne autobusové spoje cez Hubovú. Preto sú obyvatelia tejto obce pracujúci v Ružomber-

ku, Martine či Žiline odkázaní na vlakové spoje, čo sa im uzatvorením lavice znemožní," približuje Široň dôsledky. Inú trasu by museli zvoliť aj žiaci, ktorí chodia autobusom do základnej školy v Ľubochni.

Nový most nemajú z čoho zaplatiť

V roku 2016 nechal starosta vypracovať nový projekt firme Befe. Projektant Fedor Beťko navrhol novú lavicu pre peších a cykloturistov. Pozostávala by z pevných častí a betónovej mostovky s asfaltovým povrchom.

Nový most by stál približne 300-tisíc eur. Na sume sa zhodli viacerí zhotovitelia, ktorých starosta na základe projektu oslovil. Rovnakú čiastku odhadoval aj projektant. Náklady zvýšila aj náročnosť projektu. „Stavbu a prístup k lavici by komplikovala cesta I. triedy na južnej a železničná trať na severnej časti," hovorí starosta na margo výslednej cifry.

Výstavbu ale obec nemá z čoho zaplatiť, zhltla by celý jej ročný rozpočet. Prostriedky tak hľadá inde. Hoci je lávka oficiálne v správe Švošova, o pomoc požiadali aj druhú stranu mosta – Hubovú. „Minulé žiadosti o spoluprácu a spolufinancovanie sme adresovali aj obecnému zastupiteľstvu obce Hubová," hovorí Široň, ktorý je ohľadne havarijnej lávky v stálom kontakte so starostom Hubovej Stanislavom Nechajom.

Zákon mestám a obciam nepovoľuje investovať do cudzieho majetku. „Susedka" Hubová však prispieva zhruba polovicou na dosky na lavici. „Zákon nám umožňuje investovať do majetku inej obce, ak tento majetok využívajú aj občania našej obce," uviedol miestny obecný úrad. Nateraz ale spôsob, akým by sa Hubová mohla spolupodieľať aj na financovaní stavby, starosta Široň povedať nevedel.

Riešením neboli ani štátne dotácie. Podľa Široňa výzvy neboli určené na tento typ investície a novú lávku by pokryli maximálne z polovice. Podanie žiadosti o grant navyše nezaručuje, že obec peniaze získa. „Nik nehodnotí, že je to havarijná situácia. Od začiatku môjho mandátu hovorím, že pri hodnotení žiadostí o financie by sa mala brať do úvahy aj situácia v danej obci a stav nehnuteľností, ktoré si vyžadujú osobitný prístup," vyjadruje Široň výhrady voči spôsobu posudzovania žiadostí.

O pomoc a finančné prostriedky požiadali obaja starostovia aj Úrad vlády. Prvý raz vlani v októbri a opätovne v januári tohto roka. Obrátili sa tiež na VÚC Žilina. Odpoveď zatiaľ nedostali.

Podľa našich informácií však na Úrade vlády v spolupráci s ministerstvom financií už preverujú možnosť, ako tejto žiadosti vyhovieť.

stručne

- V obci Potok sa konali doplňujúce komunálne voľby. V riadnom termíne v novembri 2018 sa o post poslanca do päťčlenného zastupiteľstva uchádzali iba traja kandidáti.
- Liptovské Revúce získali 290-tisíc eur na rekonštrukciu obecného úradu a kultúrneho domu. Stavebné úpravy čakajú aj obecnú hasičskú zbrojnicu.
- Manželský pár našiel počas výletu na Choč pri Likavke viac ako 1 600 mincí z 15. a 16. storočia. Unikátny nález v hodnote niekoľko desaťtisíc eur umiestnia po znaleckom posudku do Liptovského múzea v Ružomberku.
- Na základe početných občianskych podnetov budú vo Valaskej Dubovej od júla tohto roka kontrolovať žumpy. Obyvateľom bez čističky či iného zariadenia na zachytávanie odpadu z domácnosti hrozí pokuta až do výšky 1 500 eur.
- Papierne Mondi SCP spustili výzvu v hodnote 50-tisíc eur. Projekty zamerané na zlepšenie životného prostredia v regióne môžu obce podať do 12. júla.
- Vo Švošove plánujú zriadiť miestne múzeum. Na projekt Švošovskej drevenice už získali stavebné povolenie.

Nevidiaci? Veď vidí aj za roh

Text: Imrich Gazda Foto: Jana Rajcová

Roman Martinovič a jeho priatelia z neziskovej organizácie Stopka sú ľudia, na ktorých by malo byť mesto prinajmenšom také hrdé, ako sú oni naňho.

„Stopka? Jasné, to sú tí nevidiaci, čo mali čajovňu...“ Ak by ste sa v uliciach Ružomberka opýtali na známu miestnu neziskovku, väčšina odpovedí by asi znela podobne.

„Viem, že sa mnohí na nás pozerajú práve takto, ale my o publicitu postavenú na tom, že sme postihnutí, nestojíme,“ reaguje zakladateľ a „spiritus movens“ Stopky Roman Martinovič. „Za naše postihnutie sa vonkoncom nehanbíme, ale nestaviame na ňom svoje aktivity. Či už to bola čajovňa, divadielka pre deti alebo workshopy pre školy, vždy sme sa chceli predať len a len svojimi výsledkami.“

Corvus, Matej, Matejko

S Romanom Martinovičom sedíme v kancelárii v jednej z polyfunkčných budov na Bystrickej ceste. Toto je nový domov Stopky po tom, čo skončila v ružovom dome so zelenou bránou na Námestí Andreja Hlinku. Prečo, to by bolo

na ďalšiu tému. Okrem administratívneho zázemia má na Bystrickej aj svoje dielne.

Trinásť rokov od svojho vzniku a desať rokov odkedy sa usadila v Ružomberku je Stopka úspešnou organizáciou so všestranným zameraním a medzinárodným cvengom. Vyrástla natoľko, že sa kvôli transparentnosti financovania a administrácie musí rozčleniť na dve sesterské organizácie.

„Stopka sa bude zameriavať na vývoj pomôcok pre slabozrakých a nevidiacich a Poctivô z Liptova bude orientované na deti, včelárstvo, keramiku a ďalšie podobné aktivity. K tomu prvému inklinujeme rozumom, k tomu druhému srdcom," vysvetľuje Roman.

A my môžeme doplniť, že kým to druhé poznajú skôr Ružomberčania, to prvé je známe už aj oveľa širšiemu okruhu. Vďaka spolupráci Romana s nevidiacim programátorom Petrom Lickým, ktorý prišiel do Stopky z Fakulty matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského, sa pred niekoľkými rokmi podarilo vyvinúť úspešný set aplikácií slúžiacich sprístupneniu mobilných telefónov nevidiacim a slabozrakým, o ktoré je záujem už aj v zahraničí.

K projektu Corvus, ktorý podporil Nadačný fond Telekom pri Nadácii Pontis, medzitým pribudli ďalšie projekty a podporovatelia. Jednoducho, Stopka sa stala synonymom profesionality, inovatívnosti a transparentnosti.

„Európsky sociálny fond podporil projekt Matej, čo je akýsi špecializovaný prehrávač digitalizovaných kníh a prehliadač internetového obsahu pre osoby so zrakovým postihnutím. K Matejovi nedávno pribudol mladší súrodenec Matejko, jednoduchý hardwarový sťahovač a prehrávač digitálnych kníh, ktorý podporila Nadácia Slovenskej sporiteľne," opisuje Roman aktuálne projekty nesúce vo svojom názve odkaz na nevidiaceho národného buditeľa Mateja Hrebendu.

Rodinná organizácia

Rovnakým pojmom ako Matej Hrebenda sa v slovenskej komunite nevidiacich stáva aj Roman Martinovič. Rodák z Trnavy prišiel na svet pred 38 rokmi ako slabozraký. „Dosť dlho mi trvalo, kým som sa zmieril s tým, že nebudem môcť byť horárom. A rovnako dlho som sa zmieroval aj s tým, že nemôžem šoférovať," hovorí Roman.

Na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre vyštudoval zootechniku, neskôr absolvoval aj rozširujúce štúdium špeciálnej pedagogiky na Univerzite Komenského. Už ako študent sa začal angažovať v Združení nevidiacej a slabozrakej mládeže. Práve tam prvýkrát pričuchol k organizátorskej a projektovej činnosti.

Postupne žil vo viacerých väčších aj menších mestách, až nakoniec v roku 2009 zakotvil v Ružomberku. Na Liptov ho pritiahla jeho veľká láska – príroda. No našiel tu omnoho viac, ako čakal. „S manželkou Julkou sme sa zoznámili práve v Stopke. Prišla k nám ako študentka – dobrovoľníčka a už neodišla," usmieva sa Roman, ktorý s rodinou žije v Liptovskej Lúžnej.

Vzťah k prírode bude mať zrejme aj ich malý syn Matúš, keďže Julka, jediná vidiaca členka Stopky, je vyštudovaná lesníčka. „Môj sen chovať ovce a kravy ostal nateraz síce nenaplnený, ale zistil som, že aj chov včiel prináša veľkú radosť a úžitok."

Roman a Julka pritom nie sú jediným manželským párom, ktorý sa zrodil v Stopke. „Smejú sa z nás, že sme taká rodinná organizácia. Ale my sme sa rodinnou organizáciou stali až postupne," naráža Roman na ďalšie „stopkárske" manželstvo – Petra a Lenku Bernátovcov.

A prečo vlastne názov Stopka? „Chceme byť miestom, kde si dá človek stopku – zastaví sa, pouvažuje a ak treba, zmení aj životné smerovanie. No a stopka je zároveň nenápadnou časťou rastliny, na ktorej vyrastajú kvety a plody," vysvetľuje Roman. Pre túto partiu ľudí je to skutočne výstižné a pravdivé pomenovanie.

Nezhadzujme vlastné mesto

Dôkazom, že Roman Martinovič je človekom, ktorý sa nepozerá len pred seba, ale vidí za roh, sú aj jeho názory na život v meste.

„Neskutočne mi vadí, keď Ružomberčania hovoria o svojom meste ako o meste smradu. Takýmito rečami si špiníme do vlastného."

Roman Martinovič, Stopka

„Keď som občas kritizoval fungovanie miestnych politík, musel som čeliť pripomienkam, že čo ja už viem o Ružomberku, keď som sa tu nenarodil. Reagoval som – no veď práve, žil som aj inde, takže viem porovnávať, čo je tu dobré a čo treba zmeniť," hovorí Roman.

Pritom, paradoxne, sám má pocit, že o centre dolného Liptova má lepšiu mienku ako tunajší rodáci. „Neskutočne mi vadí, keď Ružomberčania hovoria o svojom meste ako o meste smradu. Takýmito rečami si špiníme do vlastného, podpiľujeme konár sami pod sebou," hovorí Roman s dôvetkom, že netára do vzduchu.

„Vyrastal som v blízkosti elektrárne v Jaslovských Bohuniciach a celé detstvo som počúval ľudí, ako sa bavia o zdravotných rizikách. A keď trnavský cukrovar spustil spracovanie cukrovej repy, tak to vám bol smrad," spomína Roman, no jedným dychom dodáva: „Tým nechcem povedať, že nad ružomberskou fabrikou netreba držať občiansky dozor a všemožnými prostriedkami netlačiť na zlepšenie ekologickej situácie. Ale poďme na to konštruktívne, vyplakávanie sa na všetky strany nám nepomôže."

Keď by oči nejedli, ale nos áno

Text: Nikola Marhefková Foto: Medovnikarka Miroslava Cingelova vo vyrobni v priestoroch Kultúrneho domu v Černovej. Zdroj: Autorka

Miroslava Cingelová z Černovej má recept nielen na tradičnú pochúťku, ale aj na úspech.

Rozvoniavali ešte aj v autobuse. Ich výrazná aróma sa poľahky predrala aj cez steny batohu a usvedčovala ma, že sa so mnou na susednom sedadle vezie výslužka z Kultúrneho domu v Černovej.

Teda balíček z kráľovstva Miroslavy Cingelovej, ktorá tam so zohratým tímom troch šikovných žienok pečie medovníčky.

Rodáčka z Černovej pritom nepochádza z medovnikárskej rodiny. Otec hrával dlhé roky na husliach, starký bol dokonca primášom. Aj ona ako školáčka chodila na husle, avšak generačnú záľubu v nôtení na strunový nástroj nezdedila.

No za všetkým hľadaj ženu. A v tomto prípade mamu. Tá rada piekla, časom našla recept na medovníčky. Maškrty s charakteristickou vôňou napiekla, ale do zdobenia sa jej príliš nechcelo. Navyše, z času jej podstatne ukrajovala práca. A tak vizuálnym čarovaním poverila dcéru.

Vtedy sa 12-ročná Mirka vydala cestou samouka. „V tom čase vychádzal časopis Medovníčky, kde bolo pár ozdobených medovníkov. Fascinovalo ma to, no pri fotkách nebol žiaden popis. Tak som sa obrázkom pokúšala pripodobniť," rozhovorí sa o svojich počiatkoch v znamení „pokus-omyl".

Aj teraz tvrdí, že nie je výtvarníčka a kresliť nevie. Keď však schytí do ruky kornútok, je to iné. S cukrovou polevou sa vie vyhrať.

Na čas šli medovníky bokom. Miroslava sa vydala, šla na materskú. No peniažkov bolo treba. S manželom začali piecť medovníky. Ukazovali ich známym, skúšali ich popredať. Siete rozhadzovala aj jej mamina, ktorá vzala dcérine pokusy na ukážku do práce.

Významnejší míľnik nastal počas kurzu agroturistiky. Lektorka jej vnukla myšlienku, či by sa pečením nechcela živiť. Návrh doma zožal podporu – manžel aj mama sa toho chytili a vyzvedali, čo je na to treba.

Základná ingrediencia – chuť pracovať

Mirka sa spočiatku zdráhala. „Mala som ukončenú textilnú priemyslovku, čo s potravinárstvom nemalo nič spoločné. Keď som sa dozvedela, čo všetko to obnáša, povedala som si, toto robiť nebudem," približuje Cinge-

lová. Napokon ju nahovorili. S vybavovaním potrebných dokumentov jej pomáhal rodinný známy, ktorý v tom čase prevádzkoval bryndziareň.

Po trištvrteročnom „turné“ po úradoch už mala všetky doklady, otvorila si živnosť a našla priestory. Rodiskom medovníkov sa stal Kultúrny dom v Černovej. Ak si myslela, že dovtedy to bolo ťažké, teraz úroveň obtiažnosti ešte stúpla.

Začínala bez jediného stroja, telefónu či auta. Keď jej prvýkrát prišli na kontrolu z inšpekcie, starší pán sa rozhliadol po miestnosti a spytoval sa: „Kde máte nejaké zariadenie? – Aké zariadenie? – No nejaké stroje... – Však mám válok,“ opisuje Cingelová s miernym pobavením pamätný dialóg.

Iba pri válku však ďalej ostať nemohla, požiadala o dotáciu aspoň na najnutnejšie zariadenie. Dostala návratný a nenávratný finančný príspevok. „Keby nebola podmienka, že musím dva roky odrobiť, určite by som tu dnes nestála,“ priznáva Cingelová, ktorá pečie už 23 rokov. „Teraz už mám určitú predstavu, skúsenosti. Viem, čo a ako. Ale vtedy som mala len chuť robiť, nič iné.“

To ste nemohli zvládnuť bez toho, aby vás to bavilo, nadhadzujem. Medovnikárka pritakáva. „To bol môj hnací motor. Dnes to možno chýba. Veľa ľudí sa pozerá na to, koľko na tom zarobí. Keby som sa na medovníky pozerala cez peniaze – áno, mňa a moje kolegyne to živí – ale keby som nasledovala iba vidinu peňazí, tak určite skončím. Veľmi rýchlo,“ konštatuje Cingelová, ktorej výrobky dnes putujú aj do zahraničia.

Ako darček

Cingelová ma sprevádza po výrobni a miestach, kde skladujú už hotové medovníky. Všadeprítomná vôňa spôsobuje, že ani sýty žalúdok nie je záruka, aby ste sa po dobrotách nechceli vrhnúť.

Pohladenie čuchových receptorov je predzvesťou ulahodenia aj tým chuťovým (čo vám budeme hovoriť, novinárska práca má občas aj takéto privilégiá). Klasické hnedé medovníky pečú podľa „upgradeovaného“ maminho receptu. Cesto obsahuje kakao, tuk, med a päť druhov korenín. Biele cesto je jemnejšie, bez kakaa, s dvomi druhmi korenín. Tieto medovníky dopĺňajú slivkovým lekvárom, hrozienkom či orieškom. Konzervanty tam nenájdete.

Okrem klasických dobrôt ukazuje aj špeciálne ozdobené, ktorých je človeku až ľúto spráskať. Všetko je to pritom ručná práca. Majú i stroje, ale tie sú miešacie. „Ak si niekto myslí, že zapne stroj a ten chrlí hotové medovníky, je na omyle. Každý a jeden medovník musí prejsť rukou,“ usmieva sa Cingelová a dodáva, že taká práca musí človeka napĺňať a musí k nej mať vzťah.

„To, čo sa robí rukami a láskou, sa prenáša aj do výrobku. A neplatí to iba pre remeslá. Ak vás to baví, na tej robote je to vidno,“ razí si filozofiu medovnikárka, ktorá prezentuje svoje výrobky na folklórnych a remeselných jarmokoch. V lete ju často vídať aj vo Vlkolínci.

Väčšinou funguje formou objednávok. Ľudia zvyknú nájsť jej výrobky na internete, prípadne zaúraduje staré dobré ústne podanie. Niektorí zavítajú priamo do výrobne.

Pečie motívy vianočné, veľkonočné, ale aj na želanie. Medovník je totiž nielen pochúťka, ale má potenciál stať sa aj originálnym podarúnkom. A ľudia vtedy prichádzajú s vlastnými nápadmi, čo by mohlo byť na maškrte zobrazené.

„Dobre sa mi robia objednávky, ktoré sú osobné,“ vysvetľuje Cingelová. Jedna zákazníčka mala dcéru v Amerike, ktorá na sviatky nemohla prísť domov. Jej mama nechcela obyčajný motív, tak tam pridali tunajšiu prírodu. Nech jej pripomenie domovinu.

„To, čo sa robí rukami a láskou, sa prenáša aj do výsledného výrobku. A neplatí to iba pre remeslá. Ak vás to baví, na tej robote je to vidno.“

Miroslava Cingelová, medovnikárka

„Ja to dievča síce nepoznám, možno ho v živote neuvidím. Chcem ale, aby človeka medovník potešil, keď ho dostane,“ hovorí.

Kdekoľvek možno kúpiť srdiečko či medovník s venovaním „maminke“ alebo „milovanej“. Cingelová sa však usiluje, aby bol darček čo najosobnejší. Radí pridať aj meno či prezývku. „Keď na niečom nájdete svoje meno, je to iné. Veľmi rada dávam na výber aj z viacerých veršíkov, ktoré by obdarovaného najviac vystihovali,“ radí, ako sa vyhnúť tuctovosti.

Inzerujte v Ružomberskom magazíne!
Píšte na: **inzercia@rmagazin.sk**

KNIHA

Antonín Hruboň, Anton Hruboň - Náš Ružomberok na historických pohľadniciach

Aj mesto môže mať svoj fotoalbum. „Mladšie letá“ Ružomberka zachytáva v knihe vyše 400 historických pohľadníc. Čitatelia sa tak môžu dozvedieť, ako vyzeralo mesto od konca 19. storočia až do roku 1945 – napríklad kde stálo kino Apollo, najstaršie v Uhorsku, Sokolovňa či kde sa v medzivojnovom období hrávali futbalové zápasy. Tohto nemého sprievodcu historického Ružomberka predstaví dvojica spoluautorov, otec a syn, lekár a historik, 2. mája v Kine Kultúra.

FILM

Tlmočník

Starší tlmočník Ali a rakúsky učiteľ Georg cestujú naprieč Slovenskom. Pátrajú po pravde a vlastnej minulosti, nad ktorou sa miestami vznáša nacistický tieň. V slovenskom filme si okrem zvučných domácich a zahraničných mien „zahrali“ aj ružomberská Podhora, Kalvária, Mariánska ulica či Bešeňová. A hoc sme o filme písali už pred rokom, pozornosť vzbudzuje opäť. Získal národné ocenenie Slnko v sieti za najlepší film. Na cenu premenil aj ďalších päť nominácií a je tak najúspešnejším slovenským filmom roka.

DIVADLO

Čierne zrkadlo: Je v nás iba tma? (Kino Kultúra, 7. máj)

Základná umelecká škola Ľudovíta Fullu a Divadelný súbor Fireball pripravili zaujímavý program pre nadšencov divadla. Na podujatí Čierne zrkadlo: Je v nás iba tma? odohrajú mladé herecké talenty štyri predstavenia v réžii vyučujúcej Anny Mišurovej. Tešiť sa môžete na komédiu Konské priezvisko podľa poviedky Antona Pavloviča Čechova či príbeh o šikane s názvom Trochu čaju milostivá pani.

AKCIA

Na prvého mája (Park Š. N. Hýroša, 1. máj)

Boli časy, keď chlapci slobodným dievčatám máje pred domom stavali. Ono, stane sa ešte aj dnes. Ale, kým nájdete majiteľa hory, vybavíte povolenie, dohodnete sa na sume za kus svrčiny a hlavne, kým nájdete chuť a vôľu ísť ju pripraviť, radšej si zasurfujete pri pukancoch na internete, však? Veď je sviatok práce. Folklórny súbor Liptov tradície zachováva a rád sa s nimi podelí. Skúste sa prísť pozrieť, ako vyzerala predmájová zábava mladých ľudí kedysi. Nebojte sa, nepôjde o sviatočný sprievod so zástavami. Udalosť je zároveň otvorením dvojmesačného kalendára podujatí s názvom Dni mesta Ružomberok.

ŠPORT

Majstrovstvá Slovenska v kulturistike, fitness a modelingu (Veľká dvorana KDAH, 11. máj)

Aj športy, ktoré sú menej na očiach, majú svoje vrcholové podujatia. Veľké svaly či ohybnosť tiel nie sú pre každého, no pozerať sa na to určite dá. Hostiteľom tohtoročného šampionátu vo fitness a kulturistike bude Ružomberok, kde uvidíte tých, ktorí prepadli kultúre tela.

Syntetická príroda

Sneh lenivo zliezol a odhalil stopy našej prítomnosti. Hurá, civilizácia!

Text: Anna Šenkeríková

Čo vedie niektorých ľudí k hádzaniu si smetí pod nohy či vyvážaniu odpadu do lesa je pre zdravých jedincov záhadou. Pri pohľade na ožívajúcu prírodu zaplnenú horou odpadkov sa nejednému pozastaví rozum.

Popri lesných cestách, pod pučiacimi bahniatkami či v blízkosti nedávno rozkvitnutých prvosienok sa váľajú igelitové tašky. Na zelenajúcich sa lúkach ležia plastové fľaše. V potokoch či studničkách nájdete dokonalú všehochuť.

Ktohovie, možno sú tí dotyční bordelári len natoľko hrdí na našu krajinu, že sa ju v plaste snažia zakonzervovať na ďalších milión rokov.

Ešteže je medzi nami zopár divochov, ktorí sa tento neporiadok dobrovoľne podujmú odpratať.

Ako župa pomohla a ako by mala pomáhať nášmu okresu?

Text: Peter Kravčák Foto: Žilinský samosprávny kraj

Piatich poslancov Žilinského samosprávneho kraja za obvod Ružomberok sme sa spýtali, ako za 18 rokov svojej existencie župa pomohla okresu a čo by sme od nej mali očakávať a vyžadovať do ďalších rokov.

Karol Javorka, poslanec VÚC Žilina

Podporu ŽSK nášmu okresu možno rozdeliť podľa odborov, ktorými župa disponuje a ktoré vo svojej zriaďovateľskej kompetencii disponujú zariadeniami zabezpečujúcimi organizáciu dopravy, školstva a športu, zdravotníctva a sociálnej oblasti, cestovného ruchu a kultúry...

Vo všetkých týchto oblastiach má VÚC svoje veľmi silné kompetencie. Za prioritné oblasti môjho záujmu, ktorými sú zdravotníctvo a sociálne veci, je možné povedať, že VÚC vyvíja skutočne maximálne úsilie na zabezpečenie všetkých kompetencií zdravotnej a sociálnej starostlivosti. Treba však priznať, že v našom okrese to má v zdravotníctve o čosi jednoduchšie vzhľadom na našu Ústrednú vojenskú nemocnicu, ktorej zriaďovateľom je ministerstvo obrany.

V čom však vidím rezervy, je absencia komunikácie, koordinácie a organizácie ostatných zložiek, medzi ktoré patrí napríklad doprava. Príkladom môže byť prakticky úplná absencia nášho okresu v projekte doplnkov Územného plánu Vážskej cyklotrasy, ktorý v tejto chvíli končí pred Kraľovanmi a začína za Bešeňovou. Myslím, že toto nie je chyba župy, ale kompetentných predstaviteľov nášho

mesta a okresu, ktorí túto záležitosť jednoducho dlhodobo neriešili.

Opakovane som žiadal a očakával aj väčšiu aktivitu „okresného“ ZMOS-u, kde mne osobne chýba väčšia koordinácia a spoločný postup vo všetkých oblastiach vo vzťahu k VÚC.

Ľubomír Kubáň, poslanec VÚC Žilina

ŽSK pomáha v rámci svojich kompetencií a možností. Treba si uvedomiť, že župy zodpovedajú za dopravu, školstvo, zdravotníctvo, sociálne služby, čerpanie financií z eurofondov. V žilinskej župe je na tento rok v rozpočte vyčlenené na opravy a rekonštrukcie ciest a mostov z vlastných zdrojov a úverov 2,12 milióna eur.

Zásadnou pomocou aj pre náš okres je dokument, kde vláda schválila pre žilinskú župu 15 miliónov eur ako návratnú finančnú pomoc na odstránenie nevyhovujúceho a havarijného stavu ciest II. a III. triedy a mostných objektov. Čo sa týka mostov, v najhoršom technickom stave je most v Rybárpoli a mosty v Bešeňovej.

Výraznejšiu pomoc župy očakávam v budovaní cyklochodníkov a v získavaní financií z eurofondov. Túto oblasť považujem z minulosti za zanedbanú a nepripravenú po stránke štúdie resp. projektovej dokumentácie. Privítal by som aktívnejšie a nekompromisné presadzovanie dostavby D1 a R1 na Národnej diaľničnej spoločnosti.

Očakávam, že tento rok sa pripravia všetky procesné a technické podmienky na rekonštrukciu štátneho gymnázia.

Výrazne oceňujem podporu župy pre všetky obce, nadácie, spolky, občianske združenia v rámci dotačných systémov a participatívneho rozpočtu ŽSK. Za prelomové považujem zriadenie Nadácie ŽSK pre podporu rodiny a centrum pre podporu rodiny, kde sa zásadným spôsobom pomáha aj obyvateľom nášho mesta a okresu, ktorí sa v dôsledku živelnej pohromy, závažného a náhleho ochorenia alebo tragickej udalosti nemôžu realizovať v riadnom sociálnom prostredí.

Finančnú dotáciou vo výške 4 500 eur odsúhlasilo MsZ v Ružomberku 10. apríla 2019. Za presadzovanie finančnej dotácie patrí veľké poďakovanie nielen poslancom MsZ, ale najmä kolegom poslancom Miroslavovi Kerdíkovi a Karolovi Javorkovi, ktorý je aj členom správnej rady nadácie.

Dušan Lauko, poslanec VÚC Žilina a starosta obce Liptovská Štiavnica

ŽSK riadi päť odvetví, a to kultúru, sociálnu oblasť, dopravu, zdravotníctvo a stredné školstvo. Ako pomohol? Na území okresu máme päť dobre fungujúcich stredných škôl. Bohužiaľ, momentálne je problém s ich naplnením žiakmi.

V oblasti zdravotníctva okres Ružomberok nemá zariadenia v správe VÚC.

Doprava a cesty II. a III. triedy nie sú v najlepšom stave. Čo sa týka prímestskej autobusovej dopravy, tu sa začína prejavovať nedostatok cestujúcich. Občania viac využívajú súkromnú automobilovú dopravu a autobusy sú čoraz menej využívané. Ako starosta obce môžem z vlastnej skúsenosti potvrdiť, že dnes sa každý jeden člen rodiny prepravuje na vlastnom aute a samozrejme sám. Ak sa toto nezmení, nebude autami zaplnené len okresné mesto, ale aj každá dedina.

V oblasti sociálnych vecí okres Ružomberok má viacero sociálnych zariadení, na ktoré môžeme byť právom hrdí, i keď kapacita stále nestačí.

V oblasti kultúry máme fungujúce Liptovské múzeum, ktoré pravidelne navštevujú aj zahraniční návštevníci.

A ako by župa mala pomôcť smerom do budúcnosti? Som poslancom VÚC štvrté obdobie a stále pociťujem, že Ružomberok je akosi ďaleko od Žiliny. Sme piati poslanci z okresu Ružomberok z celkové počtu 57 a mám pocit, že ťaháme za kratší koniec povrazu. Aj napriek tomu sa snažíme vydobyť pre okres čo najviac finančných prostriedkov.

Toto volebné obdobie by sme mali zabojovať hlavne o kvalitnejšie cesty II. a III. triedy vrátane mostov, ktoré sú tiež v havarijnom stave. Týka sa to hlavne mostu v Rybárpoli, mostu v Bešeňovej a mostov v mnohých obciach okresu.

V oblasti školstva je priorita výmena okien na gymnáziu a tiež celková rekonštrukcia bývalej priemyslovky, v ktorej sídlia v súčasnosti dve stredné školy. Chceli by sme zrealizovať ich oteplenie.

V oblasti kultúry sa budeme snažiť o výmenu aspoň jedného pavilónu Liptovského múzea.

Na záver, viacero občanov mi kladie otázku, či VÚC má svoje opodstatnenie. Moja odpoveď je áno. Predsa je to len samospráva, ale na druhej strane by som sa nebránil, aby fungovanie VÚC bolo zrušené za podmienky, že kompetencie VÚC by neprešli na štát, ale na miestnu samosprávu.

Dovolím si tvrdiť, že okresné mesto Ružomberok by pri prebratí kompetencií a dostatočnom množstve finančných prostriedkov túto úlohu zvládlo.

Michal Slašťan sa za neposlanie odpovede ospravedlnil, Ján Bednárik svoj text do uzávierky neposlal.

Koncerty, divadlá, prednášky. V roku 1919 Ružomberčania nevedeli, z čoho si skôr vybrať

Text: Rastislav Molda Foto: Liptovské múzeum v Ružomberku

Pred storočím sa v meste uskutočnili stovky podujatí, akými boli divadelné predstavenia, koncerty, maškarné bály, besedy, tanečné zábavy i prednášky. Ružomberčania sa zabávali a spoločenský život prekvital.

V druhej polovici 19. storočia Ružomberok výrazne napredoval, prekvital aj spoločenský a kultúrny život. Bol to dôsledok nárastu počtu obyvateľov, pribudli priemyselné podniky, rozvíjal sa obchod i spolková činnosť.

Po roku 1918 nové pomery v novom štáte umožnili v meste ešte viac rozvinúť pestrý kultúrny život. Ľudia podujatia navštevovali v hojných zástupoch a neraz sa pre veľký záujem museli pripraviť aj reprízy. Fungoval aj premyslený systém propagácie, keď ružomberskí tlačiari vo veľkom produkovali plagáty. Tie neprinášali len informačnú hodnotu o podujatí, ale mnohé z nich boli aj výtvarne zaujímavé diela.

V meste existovalo viacero spolkov, ktoré sa výraznou mierou podieľali na rozvoji kultúry a na organizovaní pestrého programu, ktorý dokázal nielen zabávať, ale aj vzdelávať.

Pestrý divadelný program

Jednou z prvých kultúrnych akcii v roku 1919 bolo uvedenie historickej drámy Jánošík. Už 9. februára ju predstavila ružomberská mládež. Po divadle nasledovala tanečná zábava a takto zvolený scenár sa pravidelne opakoval. Takmer všetky divadelné predstavenia alebo koncerty pokračovali vo forme tanečnej zábavy do hlbokej noci.

V kultúrnej oblasti sa aktivizovali aj robotníci z textilky v Rybárpoli. Tí taktiež pravidelne organizovali predovšetkým divadelné predstavenia, ktoré sa usporadúvali v priestoroch fabrického kasína.

Divadelné predstavenia organizovali aj fanúšikovia organizácie Sokol, ktorá tak ponúkala nielen športové, ale aj kultúrne vyžitie. No aktívni boli aj legionári, v nedeľu 3. augusta 1919 v priestoroch Občianskej besedy uviedli predstavenie Všetko za národ! od Jána Petroviča. Hra priblížila udalosti, keď na troskách Rakúsko-Uhorska vznikal nový štát.

Rozvoj športu

Letné mesiace umožňovali naplno rozvíjať aj športové podujatia. Prvé husle v tomto smere hrala Telocvičná jednota Sokol v Ružomberku. Už v polovici júla zorganizovali prvé verejné cvičenie v meste, ktoré ukončili zábavou pri hudbe.

Veľkým konkurentom sokolskej telovýchovnej organizácie, a to nielen v meste, ale v celom štáte, bola Telocvičná jednota Orol. V Ružomberku usporiadal spolok Orol len o tri týždne neskôr takmer identickú akciu nazvanú Prvé verejné cvičenie Orla na Slovensku.

Športový život mesta bol podobný tomu dnešnému, pretože prebiehal aj footballový zápas (match), v ktorom ružomberský športový klub Slávia privítal na vojenskom cvičebništi súpera z Vrútok. Podujatie malo úspech a už o tri týždne privítali v Ružomberku aj športovcov z Turčianskeho Sv. Martina.

Vystúpenia operetných hviezd

V priebehu mája a júna mala rozsiahle koncertné turné po Slovensku vtedy známa česká operná diva Oľga Borová Valoušková. Na doskách Národního divadla v Prahe vystupovala už od roku 1906, a po vzniku republiky propagovala na Slovensku významných českých skladateľov, akými boli Bedřich Smetana či Antonín Dvořák. V repertoári pražskej sólistky nechýbali ani slovenské ľudové piesne. V Ružomberku si ich mohli ľudia vypočuť v prvú júnovú sobotu. Plagát pozývajúci na podujatie predstavoval Oľgu Borová Valoušková ako „najlepšiu českú altistka, vynikajúcu predstaviteľku českého speváckeho umenia“.

Október bol v Ružomberku mesiacom koncertov, v dvorane u Čavoju, v priestoroch využívaných Občianskou besedou, vystupoval aj huslista, skladateľ a pedagóg pražského konzervatória Jaroslav Kocián.

Pestrosť prednášok

Rozmanitosť podujatí v prvom roku existencie republiky dopĺňali aj besedy a prednášky s rozmanitými témami. Aktívnymi bolo viacero spolkov, ale napríklad aj profesori reálneho gymnázia. Tí počas apríla a mája usporiadali šesť prednášok popredných českých profesorov, odborníkov v astrológii, botanike, histórii i umení.

Cez leto bol od prednášok pokoj, no na jeseň usporiadala Občianska beseda v priestoroch kina Apolo dve prednášky učiteľky ručných prác a šitia Amálie Kožmínovej. Tú vyslala na Slovensko centrálna vláda v Prahe, aby tu viedla kurzy ručných prác určené slovenským dievčatám. Česká učiteľka mala v Ružomberku prednášky o ľudovom umení na Morave, v Čechách a na Slovensku. Súčasťou celej akcie bola aj výstava fotografií krojov a šiat, ktoré vyhotovila táto, vtedy veľmi známa, česká učiteľka.

Mohli si takúto parádu ľudia dovoliť?

Vstupné bolo takmer na všetky podujatia približne rovnaké. Na divadelné predstavenie sa do popredných radov platilo približne 5 korún, v strednej časti hľadiska bola cena 4 koruny a do posledných radoch sa platilo vstupné 3 koruny. Ak záujem prevyšoval miesta na sedenie organizátori mali pripravené aj miesta na státie, tie sa predávali približne za 2 koruny.

Aj vstupné na tanečné zábavy bolo vo výške 2 až 4 koruny, no platili ho len páni. Ceny na koncerty boli o poznanie drahšie, na tie organizované Sokolom v kine Apolo sa vyberalo vstupné do prvých radov v sume 10 korún.

Priemerný zárobok pracovníka v priemysle bol okolo 600 korún, úradník zarábal okolo tisícky a podobne bol na tom aj „četník“, ktorého plat sa pohyboval v rozmedzí 900 až 1300 korún. Ako vidieť mnohí si pár korún na umenie a kultúru mohli bez problémov dovoliť.

Rok 1919 bol v Ružomberku na kultúrne predstavenie nesmierne bohatý a boli aj dni, keď bolo v jeden deň viacero vzájomne si konkurujúcich akcií. V porovnaní s dneškom to znie až neuveriteľne..

V čase, keď nebola televízia, rozhlas ani internet si kultúrny program pripravovali Ružomberčania sami pre seba. Medzi účinkujúcimi tak nachádzame predovšetkým domácich, ktorí dokázali svojim spoluobčanom ponúknuť skutočne pestrý program, z ktorého by si dokázal vybrať aj dnešný človek.

Autor je historik, pracuje v Liptovskom múzeu v Ružomberku.

Aj veľkonočné sviatky pretkávala symbolika hojnosti

Text: Anna Šenkeríková Foto: Tohtoročné vynášanie Moreny v Ružomberku. Zdroj: Autorka

S príchodom jari to v dolnoliptovských obciach začalo ožívať - oralo sa, sialo, vyháňal sa dobytok. Dobrú úrodu mali zaistiť aj jarné zvyky a tradície.

Na Šúľkovú alebo Smrtnú nedeľu zvykol po dedinách chodievať sprievod so slamenou figurínou Murieny, Morany či Moreny, symbolizujúcej slovanskú bohyňu smrti a zimy. Záverečné obradné spálenie bábky a jej utopenie v rieke malo docieliť koniec zimy a privolať teplé slnečné lúče.

Jeden z najarchaickejších zvykov má korene v predkresťanskom období, kedy ľudia verili, že prírodu ovládajú nadprirodzené sily a ich konanie možno ovplyvniť. V mnohých dolnoliptovských obciach sa obchôdzky s Murienou zachovali dodnes.

„Už niekoľko rokov sa tento zvyk udržiava aj u nás v Martinčeku a to vďaka aktívnym členkám Miestneho spolku Slovenského Červeného kríža. Aj na tohtoročnú Šúľkovú nedeľu sa naše dievčatá a ženy v krojoch, za spevu krásnych ľudových piesní prešli po dedine. Navštívili každú domácnosť v obci, rodinu obdarovali prianím zdravia a lásky, ale i maňuškami, symbolom jari a znakom zrodu prichádzajúceho života. Akcie sa zúčastnili aj naši najmenší v zastúpení detí materskej a základnej školy," priblížila zástupkyňa starostu Monika Brtková.

V niektorých lokalitách robí Morene spoločnosť aj Dedko, ktorý symbolizoval prázdne sýpky a komory. Ide hlavne o oblasť horného Liptova, no sprievod v takomto zložení ste mohli vlani postrehnúť aj v centre Ružomberka.

„Vychádzame zo sliačanskej tradície, kde sa topil aj dedko. Najskôr ho chlapci dobili palicami a potom ho vyhodili," objasnil vtedy Igor Littva, vedúci Folklórneho súboru Liptov, ktorý obchôdzku s Morenou v meste organizuje.

Hrubé klasy

Tri týždne pred najväčším kresťanským sviatkom sa zvykli konzumovať takzvané šúľky, ktoré gazdiné pripravili zo surovín vyzbieraných počas tradičnej obchôdzky s Murienou. Z toho vychádza aj pomenovanie Šúľková nedeľa. Niekde bol však tento názov v podstate synonymom Smrtnej nedele.

Cesto na šúľky tvorili hladká múka, vajcia a voda. Uvarené a omastené šúľky sa dochucovali bryndzou, orechmi, lekvárom či makom. Okoštovať ich každoročne môžete v Bielom Potoku, kde býva vynášanie Murieny spojené s ochutnávkou tejto pôstnej špeciality.

Keďže boli v minulosti ľudia odkázaní sami na seba a prežili len vďaka tomu, čo si sami dopestovali alebo dochovali, veľký dôraz kládli na symboliku. Odrážalo sa to aj na príprave šúľkov.

„Robili ich čo najhrubšie, aby mali hrubé klasy obilia. Všetko sa snažili rozmnožiť a zveľadiť," vysvetlila etnologička Iveta Zuskinová z Liptovského Hrádku.

Na Kvetnú nedeľu, ktorá má pripomínať Ježišov príchod do Jeruzalema, požehnávajú kňazi počas bohoslužieb bahniatka. Tie si mnohí ľudia dodnes odkladajú za obrazy či za hradu na povale, aby ich chránili pred živelnými pohromami.

Mäsové špeciality

Keďže jar znamenala nový začiatok, predveľkonočné obdobie bolo spojené aj s upratovaním. To vyvrcholilo na Zelený štvrtok, kedy ľudia poriadili domácnosti, čistili príbytky popolom a bielili steny.

Na každodenné kúpanie v minulosti neboli podmienky, no na Zelený štvrtok sa poriadne poumývať patrilo. Matere kúpali deti v spoločnej vode a verili, že tento úkon zabezpečí, aby boli zdravé.

Zaujímavá bola aj strava. „Obvykle sa varilo niečo zelené, teda pokrmy zo žihľavy a iných rastlín," opísala Zuskinová.

Na Veľký piatok bol prísny pôst, ktorý dodržiavali evanjelici aj katolíci, mnohí zjedli nanajvýš kašu či kúsok chleba. Pôstnymi jedlami však boli aj šúľky, varené zemiaky či ryža v mlieku. Streda, piatok a sobota – tieto dni boli pôstne počas celého roka.

Ľudia tiež verili, že v deň, kedy rozjímajú nad Ježišovým utrpením a jeho smrťou na kríži, budú bolesť ľahšie znášať aj zvieratá. Preto sa na Veľký piatok zaužívalo obrezávanie ratíc či značkovanie oviec.

Hoci sa mäso mohlo jesť už po vigílii na Bielu sobotu, obvykle sa doň pustili až v nedeľu. Typickými veľkonočnými pochúťkami boli údená šunka, klobása či údené koleno. Niekde sa chystali aj mäsové polievky, v Likavke a Liptovských Revúcach pripravovali huspeninu.

„Za kvalitné jedlo považovali ľudia bravčovinu a tiež jahňacinu, preto bolo zvykom, že si na Veľkú noc ukuchtili jahniatko. Vo formičkách tiež piekli sladkých barančekov, ktorých aj vyzdobili," vymenovala ďalšie sviatočné pokrmy etnologička Zuskinová s dôvetkom, že sa chystali aj kysnuté koláče, hlavne makové či tvarohové záviny.

Škrupinová obeť

Na stole nechýbali ani vajíčka, ktoré boli taktiež symbolom dobrej úrody. Tie, z ktorých mali vzniknúť kraslice, sa obvykle vyvárali v sennej mrve alebo káve, aby nadobudli pekný farebný odtieň. Na Liptove ich však zdobili strohejšie než v iných oblastiach.

V niektorých dedinách pri Ružomberku chodili chlapci po kúpačke gúľať vajíčka dole vrchmi. Tým, že sa rozbili, mali kontakt so zemou, ktorá ľuďom zabezpečovala obživu. Tak, ako sa nevyhadzovali omrvinky zo sviatočných jedál, neskončili len tak pohodené ani škrupiny z vajec. V Liptovských Revúcach bolo napríklad zvykom vhodiť tieto prebytky do prvej brázdy.

„Kedysi sviatky neboli o obžerstve, prežívali sa veľmi dôstojne v rodinnom kruhu. Predovšetkým boli spojené s náboženstvom a vierou."

Iveta Zuskinová, etnologička

„Išlo takpovediac o obeť pôdnym démonom na uzmierenie. Ak aj zvyšky sviatočných jedál neskončili v zemi, mohli sa nanajvýš spáliť. Aj tento úkon však mal svoje opodstatnenie. Verili, že oheň tak nebude zlý pán, ale dobrý sluha," ozrejmila Zuskinová.

A ako zvykli prebiehať pondelkové kúpačky? „Kedysi chlapci málokedy vytiahli dievča z postele. Mladuchy sa schovávali na pôjde, do truhlíc či v humne. Vždy to však musela byť taká skrýša, kde sa ju mládencom podarí nájsť. Ak by ju neobliali, bola by to veľká hanba. Aj malí chlapci chodili kúpať svoje vrstovníčky. Neoblievali ich však vodou, ale takzvaným parfínom, doma pripravenou voňavkou napríklad z fialiek," ozrejmila etnologička Zuskinová.

Vyvrcholenie sviatkov bolo podľa jej slov síce veselé, no nešlo o žiadnu bujarú zábavu. „Kedysi sviatky neboli o obžerstve, prežívali sa veľmi dôstojne v rodinnom kruhu. Predovšetkým boli spojené s náboženstvom a vierou."

Rozbehli nový ročník Ružomberskej bežeckej ligy

Text: Peter Kravčák Foto: Mário Lacina

Desať rôznorodých pretekov pod jednou strechou opäť ponúkne kvalitné súboje o honor najlepších bežcov v meste.

Len nedávno sme hovorili o novinke v tunajšom športovom kalendári, Ružomberskej bežeckej lige (RBL), a už píšeme jej druhú čiarku. Behom ku krížu v Černovej začal druhý ročník nielen celomestského podujatia.

Vylepšiť nedostatky

Za zrodom RBL je pätica Tomáš Gazdarica, Ľubomír Kubáň, Ján Svrček, Patrik Lupták a Ľuboslav Palguta.

„Dôležitejšie je, že všetci organizátori jednotlivých pretekov súhlasili, že chcú byť súčasťou RBL aj pre ročník 2019. Aj preto neprišlo v kalendári k žiadnym zmenám a všetkých priaznivcov čaká ten istý priebeh ako vlani," vysvetľuje jeden z hlavných organizátorov Ľuboslav Palguta.

„Odhodlali sme sa, že pôjdeme aj do 2. ročníka. Nie je to ľahké. Hľadáme sponzorov, je s tým veľa práce. Prvý ročník poháňa taký entuziazmus, všetkým sa chce. V tom druhom by sme chceli vychytať muchy. Ale kvôli ľuďom a ich pozitívnej odozve sme si povedali, že ideme sériu urobiť opäť," hovorí ďalší z organizátorov Tomáš Gazdarica.

Do seriálu RBL prinášajú len malé zmeny. Vypýtali si ich svojimi pripomienkami samotní účastníci.

„Týkajú sa predovšetkým hladšieho a bezproblémového priebehu. Rýchlejšia registrácia, odovzdávanie čísiel a čipov, rýchlejšie a plynulejšie vyhodnotenie po pretekoch. Máme už teraz nejakú skúsenosť, tak sa pokúsime urobiť to lepšie, aby sme vyhoveli požiadavkám verejnosti," hovorí Palguta.

Iný systém bodovania

Aj tentoraz dostanú všetci, ktorí sa prihlásili do RBL, za víťazstvo 100 bodov. Postupne so stúpajúcim umiestnením bude počet bodov po jednom klesať.

„Zmena je v spôsobe vyhodnotenia. Kým doteraz sa do celkového poradia rátala každá účasť, teraz to bude len sedem najlepších výsledkov. Zároveň do celkového poradia zarátame len tých účastníkov, ktorí budú bežať aspoň na troch podujatiach," popisuje asi najväčšiu novinku Palguta.

Je za tým ešte väčšia snaha motivovať bežcov, aby neprišli len na jedny preteky, ale zúčastňovali sa ich pravidelnejšie.

„Stretávali sme sa aj s pozitívnymi, ale aj s takými slovami, že treba niečo zlepšiť. Vo všeobecnosti panoval názor, že je dobre, že to robíme. Predovšetkým pre deti, detské kategórie, pretože oni sú budúcnosť, aby si budovali návyk k pohybu a vzťah k športu," vraví otec dvoch detí Ľuboslav Palguta.

Práve RBL priniesla do jednotlivých pretekov rozšírenie počtu detských kategórií a tratí, čo bola aj jedna z hlavných počiatočných myšlienok. „Mnohých behanie chytilo, našlo si priaznivcov, ktorí začali behať, zúčastňovali sa pretekov a kvôli nim a deťom chceme pokračovať," dopĺňa Tomáš Gazdarica.

Vyhodnotenie lanského ročníka

Hoci už začala nová sezóna, medaily za minulý ročník ešte nikto nedostal. Oceňovanie najlepších ja naplánované na 4. mája. Na Základnej škole Zarevúca pobežia 2. kolo RBL, pričom súčasťou programu bude aj vyhodnotenie 1. ročníka ligy.

„Pozývame všetkých priaznivcov, najmä však tých, ktorí vedia, že odmena by ich nemala minúť. A to nielen prvých troch vo všetkých kategóriách, ale aj tých, ktorí sa počas roka 2018 zúčastnili aspoň ôsmich pretekov. Tak, ako sme sľúbili, všetci dostanú tričko s motívom RBL," pripomína Palguta a pozýva na najbližšie preteky.

Preteky na Zarevúcej zároveň ozvláštnili. Chystajú sa pre staršie kategórie urobiť takzvané intervalové štarty, teda na štart pretekov sa niektorí postavia aj trikrát.

„Odporúčam všetkým sledovať našu stránku ruzomberokvpohybe.sk, kde sa dozvedia všetky aktuálne informácie, novinky, ale aj výsledky z jednotlivých pretekov," pozýva Palguta.

Kalendár pretekov Ružomberskej bežeckej ligy 2019

Termín	Preteky	Lokalita	Ročník
13. apríl	Beh ku Krížu	Motel Ranč Černová	3. ročník
4. máj	Bežecké kritérium ZŠ Zarevúca	ZŠ Zarevúca	2. ročník
24. máj	Nočný beh	Námestie Slobody	2. ročník
15. jún	City Run Mondi SCP	Park Štefana Hýroša	3. ročník
28. júl	Hrabovský triatlon	Hrabovo	2. ročník
18. august	Belanská pätnástka	Biely Potok	44. ročník
1. september	Horský beh vrcholom Sidorova	Klačno	3. ročník
13. október	Beh na Malinné	Hrabovo	4. ročník
27. október	Beh okolo Sidorova	Hotel Áčko	16. ročník
26. december	Liptovský Štefanský beh	Mostová ulica	4. ročník

Ružomberský magazín je partnerom projektu

Ružomberok v pohybe

Robo Kolár

Ako si zvolíme, tak sa budeme mať

„Máme prezidentku!“ Žiadalo sa zvolať po ohlásení výsledkov ostatných volieb. Podobne, ako slávnostne oznamujú vo Vatikáne nového pápeža: „Habemus Papam!“ Len biely dym z komína prezidentského paláca chýbal.

My ale máme prezidentku! Nie prezidenta. V našej krajine niečo neslýchané, nevídané. A nielen v našej, ale ani v okolitých, a veru ani vo svete. Písali o tom vo Washington Post aj Moskovskej Gazete. Ani sa im nečudujem. V USA prezidentku nemajú a v Rusku môžu o nej len snívať, ak vôbec.

Boli ste postaviť sa za svoj názor? Boli ste voliť? Voľby už dávno nie sú povinnosťou. Voľby sú len príležitosť prejaviť zodpovednosť. V mnohých krajinách aj dnes môžu o skutočne slobodných voľbách len snívať.

Kam kráča naša spoločnosť, kam smeruje naše mesto záleží aj od volieb a teda od nás voličov. O mesiac budú voľby do europarlamentu. Voľby, ktoré už spravidla mávajú najnižšiu účasť. Slovensko dokonca vedie rebríček v neúčasti. Voliť pôjdem. Cítim zodpovednosť a toto je príležitosť ju potvrdiť.

Prichádza Veľká noc, Pascha, sviatky pôvodne židovské, pohanské, u nás najmä najvýznamnejší kresťanský sviatok, ktorý nám pripomína putovanie, prechod z otroctva do slobody, ľudskú zlobu, smrť, ale nakoniec je oslavou víťazstva nad smrťou, oslavou života a znovuzrodenia, ale je aj časom veľkonočnej oblievačky.

Príjemné prežitie veľkonočných sviatkov!

Inzerujte v Ružomberskom magazíne!
Píšte na: **inzercia@rmagazin.sk**

Kalendárium

Prehľad podujatí na rok 2019 v meste Ružomberok a okolí

MÁJ

1.5., Stavanie mája, Park Š. N. Hýroša
2. - 3.5., Deň otvorených dverí u hasičov, priestory JHaZZ ul. sv. Anny
4.5., Otvorenie cyklosezóny na CykloKorytničke
4.5., Ručne stručne (tvorivá dielňa), Galéria Ľ. Fullu
5.5., Májové nokturno (koncert pedagógov a študentov Katedry hudby PF KU), Synagóga
6.5., Kreatívne v múzeu (tvorivé dielne), Liptovské múzeum
7.5., Okresné kolo Slávik Slovenska 2019, Kino Kultúra
7.5., Beh oslobodenia, Lisková
9.5., Vernisáž výstavy najlepších maturitných prác ŠÚV, Synagóga
10.5., Ranný ateliér pre dospelých, Galéria Ľ. Fullu
11.5., Majstrovstvá SR v kulturistike a fitness, Veľká dvorana KDAH
11.5., Ručne stručne (tvorivá dielňa), Galéria Ľ. Fullu
11.5., Regionálne kolo pretekov v turistickom orientačnom behu, Hubová
11.5., Májovnícka zábava, Kultúrny dom v Štiavničke
12.5., Deň matiek (slávnostný program), Kultúrny dom v Bielom Potoku
12.5., Deň matiek (akadémia), Kultúrny dom v Černovej
12.5., Deň matiek (slávnostný koncert), Kultúrny dom v Liptovských Sliačoch
12.5., Deň matiek, Kultúrny dom v Liptovskej Štiavnici
12.5., Deň matiek, Stankovany
12.5., Deň matiek, Kultúrny dom v Švošove
12.5., Prechádzka na Bežan
13.5., Mozgovňa.GSA (žiacka konferencia), Synagóga
13.5., Múzeum pre seniorov (tvorivé dielne), Liptovské múzeum
14.5., Galakoncert ZUŠ Ľ. Fullu, Veľká dvorana KDAH
15.5., Gymnastický deň, Park Š. N. Hýroša
16.5., Zumbashow 2019, ZŠ Klačno
17.5., IV. Tanec s Elánom (tanečná prehliadka), Veľká dvorana KDAH
17.5., Za bránami múzea (výchovno-vzdelávacie podujatie), Liptovské múzeum
18.5., Noc múzeí a galérií, Galéria Ľ. Fullu
18.5., Osmijankova literárna záhrada (vernisáž výstavy pre deti), Galéria Ľ. Fullu
18.5., Ručne stručne (tvorivá dielňa), Galéria Ľ. Fullu
18.5., Máje, Liptovské Sliače
19.5., Prechádzka na Vrátnu skalu
20.5., Kreatívne v múzeu (tvorivé dielne), Liptovské múzeum
21.5., Absolventské vystúpenie študentov LDO ZUŠ Ľ. Fullu, Synagóga
23.5., Koncert žiakov tanečného odboru ZUŠ Ľ. Fullu, Veľká dvorana KDAH
24.5., III. Májové spievanky, Synagóga
24.5., Majstrovstvá SR družstiev ml. žiakov v Rapid šachu, Športová hala Koniareň
24.5., Ranný ateliér pre dospelých, Galéria Ľ. Fullu
24. - 26.5., Medzinárodné Majstrovstvá SR rádiom riadených modelov plachetníc kategórie NSS, Hrabovo
25.5., Majstrovstvá SR chlapcov a dievčat v Rapid šachu, Športová hala Koniareň
25.5., Ručne stručne (tvorivá dielňa), Galéria Ľ. Fullu
25.5., 56. Stretnutie čitateľov časopisu Krásy Slovenska na Krížnej
26.5., Majstrovstvá SR družstiev st. žiakov v Rapid šachu, Športová hala Koniareň
27.5., Múzeum pre seniorov (tvorivé dielne), Liptovské múzeum
28.5., Záverečný koncert žiakov 4. ročníka ZUŠ Ľ. Fullu, Galéria Ľ. Fullu
29. - 31.5., Na hrade a v podhradí (kultúrno-vzdelávacie podujatie), Hrad Likava
30.5., Galaxy show, Veľká dvorana KDAH
30.5., Sakrálne pamiatky Ružomberka (potulky a beseda), centrum Ružomberka
30.5., Fullova paleta (výtvarná súťaž), Synagóga
31.5. - 1.6., XXXIII. Ružomberský jarmok, Námestie A. Hlinku
31.5., Jarmoček, Námestie A. Hlinku 14

Malý veľký muž (divadelné predstavenie RND a SĽUK), Veľká dvorana KDAH
Otvorenie vodáckej sezóny, Prístavisko Ružomberok
Marcel Dúbravec 70 (výstava), Liptovské múzeum

Ešte viac
skvelého čítania na
rmagazin.sk

Sme aj na facebooku:
facebook.com/ruzombersky.magazin
Aj na instagrame:
instagram.com/ruzomberskymagazin/

Ďalšie číslo Ružomberského magazínu vyjde **23. 5. 2019**.